

ve Amerika'da mevcut olduğuna şüpheli olduktan sonra rahmetli Atamızın alâkaları bîsbüt'ün artmış ve bu sözlerin mevcudiyetinden istidlalen Amerika'da bilhassa Meksika'daki yerli kavimlerin ırk ve adetleri ve tarihlerinde bizleri alâkadar edecek işler bulunabileceğini dermiş etmeleri ~~sonucunda~~ neticesinde müğerrinileyhin emir ve tensipleriyle bu meseleleri tamik etmek üzere Meksiko Maslahatgüzarlığına tayin olunarak Ankaradan hareket ve 30 Mart 1935 tarihinde Meksiko'ya muvassalatla siyasi vazifenden başka tetkikat işleriyle meşgul olmağa başlamıştım; aradan beş altı ay geçmeden Şimalî Amerika Birleşik Hükümetlerinin (TEKSAS) eyaletinde (ATAKAPA) adındaki yerli kabilesinin (ATAKAPA) namındaki dilinde ve müteakiben Venezuela kıtasında (GOSHİRA) adındaki yerli dilinde, bundan sonra Peru'da KİŞUA kabilesinin (KİŞUA) adındaki dilinde ve nihayet Brezilya yerlileri arasında konuşulan (GUARANI) ve bir başka deyişle (TUPI) dilinde bulduğum epeyce miktarda Türkçe sözleri Meksiko'dan Ebedî Şefimiz Atamıza göndererek çok kıymetli iltifatlarına mazhar oldum.

Resmî vazifem icabı olarak Meksika Hariciye Nezareti Protokol Şefi SENOR VELOS GONZALES ile bir gün mülakatım esnasında benim Meksika yerli dillerini tetkik etmekte olduğumdan haberdar olan müğerrin kendi maiyetinde bir gubenin müdürü olan aslen Maya milletine mensup ve Meksiko Hukuk Fakültesinden mezun bir zata nezdine davet ederek bana tenitti. Mülakatımızda iken Maya dilinde bulduğum yüzden fazla Türkçe sözleri olumsuzluğum üzerine hayrete düşen bu zat Maya diline ait olan bu sözlerin Türk dilinde ve yahut Türk diline ait olduğu anlaşılan bu sözlerin Maya dilinde bulunmasının Türkiyede ne suretle izah edildiğini sordu. Ben de bilgi âlemimizde umumen kabul olunan **faraziye**ye göre bu Türkçe sözlerin Behrinğ boğazından geçerek Amerika arazisine ve nihayet Meksika kıtasına

girmiş olmaları muhtemel Türkler tarafından getirilmiş olduklarını zan ve tahmin etmekte bulunduğumuzu söylemekliğim üzerine mumailah odesından getirdiği İngilizce bir eseri uzattı ve okunaklığını tavsiye etti. Bu eser Amerika bilgincilerinden COLONEL JAMES CHURCHWARD'ın bundan bir kaç sene önce New-York'ta neşrettiği dört eserden biri olan (THE CHILDREN OF MU) yani (Munun çocukları) adındaki eseri olup insanların yer yüzünde ilk defa zuhur ettikleri (MU) kıtasından bahsetmekte ve bu kıtanın bundan 11,500 yıl önce müthiş inçifaat neticesinde Pasifik denizine battığı ve bütün dünyaya hârefatsız, temiz ve berrak güneş dünü~~ş~~ ve MU'da ilk müspet ilim ve fenlerin dünyaya nasıl yayıldığı ve dünyadaki bütün dillerin kaynağı MU'da konuşulan MAYA dili olduğu ve MU'dan (MAYA) adında çıkarak büyük gemilerle Asya kıtasının şark kıyılarına yanaşıp orta Asyaya doğru ilerlemeğe başlayınca (UYGUR) adını alan (MU) çocuklarının Asyanın şarkında Avrupa kıtasının Atlantik sahillerine ve hattâ İrlanda adasına kadar yayılarak bu sonsuz araziye binlerce sene hüküm ve idareleri altına aldıkları ve Uygurların kurdukları muazzam İmparatorluğun 20.000 sene kadar ayakta durduktan sonra bundan 10.000 sene evvel Şarkî Asya ile Alaska'nın bir kısmını 45 gün ~~===~~ fasıla ^{siz} yağan ~~===~~ ^{ve} din kitaplarında zikri geçen (TUFAN) felâketi neticesinde evvelce dündüz olan Asya^{ya} ve Hindistanda ~~===~~ ^{pa} yağmasıyla 64 milyon nüfusıyla mahvolmuş ve Pasifik Denizindeki adaların (MU) den kalınış parça ^{lar} olduğu ve saire hakkında izahata mütteli olduktan sonra Churchward'ın dört ciltlik eserini kılâsa ederek rahatlı Atmıza Meksiko'dan göndermiştim.

Nihayet Meksiko'da bulduğum ^{un} 1926 senesinde Tlaşkaltek adındaki yerli kabilenin ve bir kaç gün sonra da Aztek kabilesinin edotlarından tevarüs ettikleri güneş kültüne tevfiikan Meksiko'da (Çapultepik) parkındaki sun'i gölün kenarında ve müteakiben (TEOTIHUAKAN) adındaki beş katlı Piramit civarında İspanyolca'da

ilk Dil Kurulunun topladığı Arhane
MEMLEKETİMİZDE ~~günümüze~~ KADAR AMERİKA YERLİ KABİLE LE
RİNİN DİLLERİNDE TÜRKÇE SÖZLER BULUNDUĞU ~~muhtemelen~~ tarafından
yapılan incelemelerde ~~örneğin~~ malum olmadığı gibi bu hususa dair
bir eser mevcut olmadığı için ilk defa vücuda getirildiği bu eserdeki
görüşlerinde ve sezilerinde yanlış olabilirim. ~~Fakat~~

~~FARK~~ her hangi yeni bir icat ve iktira başlangıçta noksatsız olmayacağı
için millet yolunda ilk defa yapılmış olan bu eserde görecekları nok-
san ve hatalarını bağışlıyacaklarını bilgi severlerimizden umarım

~~...~~

4 ve ileride bu konu hakkında daha büyük
ve önemli incelemeleri havi eserlerin vücuda
getirilmesini temenni ederim.

~~30/4~~ ANKARA - 30 NİSAN 1945, Sabık Meksiko Maslahatçısı
Tehsin Mayatepek

Tehsin Mayatepek

(1)

(1)inci KISIM :

AMERİKADAKİ YERLİ KABİLELERDEN
BİR KAÇININ DİLLERİNDE BULDUĞUM TÜRKÇE SÖZLER :

- 1 - ŞİMALİ AMERİKADA TEKSAS EYALETİNDEKİ (ATAKAPA) DİLİNDE.
- 2 - MEKSİKADA YUKALAN YARIMADASINDAKİ (MAYA) "
- 3 - " MUHTELİF YERLİ KABİLELERİN DİLLERİNDE.
- 4 - " KİŞE VE KAKŞİKEL DİLLERİNDE.
- 5 - VENEZUELLA KİTASINDAKİ (GOAHİRA) DİLİNDE
- 6 - PERU " " (KİŞUA) "
- 7 - PERUDAKİ (KİŞUA) DİLİNDE (SÜMER) VE (ASURİ) SÖZLERİ,
- 8 - BREZİLYADA KONUŞULAN (GUARANI-TUPI) DİLİNDE
- 9 - ARJANTİN KİTASINDA KONUŞULAN (LÜLE) "
- 10 - MUHTELİF DİLLERDE (ATA) SÖZÜMÜZÜN KARŞILIĞI,
- 11 - AMERİKALILARA VERİLEN (YANQUEE = YANKİ) ADININ TÜRKÇE OLDUĞU,
- 12 - İSPANYADA PİRENE DAĞLARINDA YAŞAYAN BASKLARIN, (BASK) DİLİNDE
BULDUĞUM TÜRKÇE SÖZLER.

(ATAKAPA) dilindeki Türkçe Sözcükler :

Birleşik Amerika arazisinin cenubundaki (Teksas) ayaletinde yaşayan yerlilerin konuştuğu (Atakapa) dilini tetkik etmiş olan Şimalî Amerika dilcilerinden Albaret S. Gatschet ve John R. Swanton'un müştereken (United States Government Printing Office) vasıtasıyla 1932 senesinde Washington'da neşrettikleri (A Dictionary of the ATAKAPA Language) namındaki eserde bulduğum Türkçe sözcükleri sırasıyla gösteriyorum:

<u>Atakapa dilinde</u>	<u>Türkçede karşılığı:</u>
OY	Uyumak.
UK	Büyük
ITE.....	ET
AKNA.....	Akıntı
AK	Su
KUTS	Kesmek.
PAY	Pay etmek, taksim etmek.
YA	Yemek.
TSİK.....	Sekiz. 8 adedi
UTS	Uc, nihayet, son.
TET.....	Ata
NAK.....	Parmak (Anadolunun bazı yerlerinde parmak yerine(parnak) denildiği malumdur.)
KIK.....	Kız
NİL.....	Nine, büyük anne.
WOK.....	Avuç
HU.....	Okumak.
KEM.....	Gemi
TAİ.....	Çay, ırmak.
LAT.....	Altı, 6 adedi.
İYOL.....	Ogul
ÖTS.....	Üst, üzerine.
İLÜ.....	Yıl, sene.

Maya dilinde bulduğum Türkçe sözler

Meksika'daki katolik kiliselerinin türlü işlerle iştigal etmek üzere bundan 90 sene evvel Meksika'ya gelmiş olan Fransız rahiplerinden Brasseur de BOURBOURG'un bilhassa Yukatan'da 23 sene çalışarak vücuda getirdiği (Dictionnaire de la langue Maya) yani (Maya Sözlüğünde) bulduğum türkçe sözleri aşağıda sırasile gösteriyorum:

- A ve AY.....Türkçede olduğu gibi hayret ve nidâ edatlarıdır.
- AK.....Cak. Türkçemizdeki fiillerde müstakbel edatı olan (cak)ın karşılığıdır. Meselâ alacak, yazacak sözlerinin sonlarında ki (cak) mukabilinde Maya dilinde (ak) kullanılmaktadır.
- AKAN.....Ağa? Maya dilinde asıl manası Dayı demektir.
- AŞAK.....Uşak? " " hemşirezade demektir.
- AHAU.....Ağa? " " Prens, hükümdar, efendi demektir.
- AHAUKUTZ.....Tavus kuşu yani (Prens kuş) anlamında bir sözdür.
- BAAT.....Balta
- BEE.....BE: ~~W~~ (be adam) sözumüzdeki (Be)nin ^{EDAT} karşılığıdır.
- BUC.....Duran. (Bucak) ve (Baca) kelimelerindeki (buc) ve (bac) köklerinin aslı olsa gerektir.
- BIİÇ.....Biçmek. Yani bir ağacı ince tahta haline getirmek için kesip biçmek anlamındadır.
- BUL.....Boğulmak.
- BULUK.....Boğulmuş.
- KA.....Kabak.
- KAAN.....Hân. (Kaan) maya dilinde Gök demektir. Gök gibi yüksek anlamına olarak Türkçede kullanılan (Cengiz Kaan) (Kubilây Kean)daki (Kaan) sözünü Araplar (Hân) şekline sokmuşlardır.
- KAA.....Kaya. Asıl manası hububat öğütmeğe mahsus Taş demektir.
- KAHAL.....Kalmak.
- KATAK.....Katık, Zâit, ilâve?

KIYEH	Maye dilinin birer lehçesi olan (Kişe) ve (Kakşikel) dillerinde (göyik) demektir.
ÇELEH	Çelim, kuvvet (Robuste, vigoureux).
ÇELAIL	Çelinli.
ÇAK	Çok (Beaucoup, fort)
ÇAKAL	Çakal: (Rougeatre, Fauve, roux).
ÇAÇ	Çiğnemek.
ÇAAL	Salmak (être détaché, laissé libre).
ÇEÇ	Çiy: (Ce qui est cru, non cuit).
ÇEM	Geni.
ÇEMÇE	Çanğa, çömçe (Baquet, huche).
ÇEP	ÇAPA. (Doloire, Herminette).
ÇETUN	Çetin (Imprévu, subit, soudain).
ÇIBAL	Çiben. (Morsure, Souffrance, douleur, morsure d'une plaie).
ÇIKPAHAL	Çıkmak, ekin veya ağaç çıkmak gibi: (Croître, augmenter, s'ajouter, paraître).
ÇIKTAHAL	Çıkmak: arayan bir adama çıkıp kendini göstermek.
ÇIKIN TAY	ÇIGATAY: yâni garpli adam, Tay: Adam.
ÇCÇ	Çözmek: (déliver, détacher) (*) cilt 3.3.17.
ÇİK	Çakmak, yani mihlamak manasınağır. Clouer.
ÇIH	Çıkmak: (ce qui e crû, augmenté, s'est élevé.).
ÇOL	Çolak. (Tordre).
ÇOLLOCL	Çolak, bükülmüş, (tordu).

(*) BRASSEUR DE BOURBOURG. (HISTOIRE DU LEXIQUE ET DE L'AMERIQUE CENTRALE). Adındaki 4 ciltlik eserinden alınmıştır.

KILIÇ	Kılıç. Asıl manası (Mibarek, mukaddes demektir).
KUÇ	Göç (charge, fardeau, lit, litière).
KUTZ	Kuş, (Nom générique du gibier ailé)
EHE-AHA	İşte. Ana.
EN	İm. (Ben'im deki im). Meselâ ^{BATAN} em = ben Beğim demektir.
HAYLI	Haylı. Ne fazla ne eksik, tam lüzumu kadar manasınadır.
HATAL	Hatıl: Planche, partie d'un arbre.
HELE	Hele, şimdi (Aujourd'hui maintenant, actuellement).
IÇIL	İçinde; (Dans, dedans.)
İL	İL: Kuvvet, kudret, devlet. Bu suretle (Elçi = ilçî) devlet (il) devlet , bir devleti diğer bir devlet nezdinde temsil eden demektir.
İN	Zamiri mütekellim. <i>GELİRİN, GİDERİM misallerinin sonlarındaki</i> (İN)İN AYNI DİR.
İNA	Na: edatı işaret (Voici, voilà, prends).
İŞ	Dişi: İş-balam: dişi kaplan. Balam= kaplan demektir.
İZ	BUZ.
MEN	Oğul. Bu suretle (Türkmen)in Türkoğlu anlamında olduğu anlaşılıyor.
MAN	Torunun torunu. Kaya dilinin bir lehçesi olan (Kişe) dilinde.
KAŞNAK	Kuşak, (Ceninture.).
KAZ	Az: Meselâ (KAZ TAKAN) terki bindeki (KAZ)ın manası (Az) (TAKAN) = pişmiş yani (az pişmiş demektir).
KİN	Gün, Güneş. (Gün doğdu) sözümüzde ^{Ki} güneş anlamında kullanılıyor. (gün) sözümüzün karşılığıdır.
KOŞ	KUŞ: (OİSAU).
KU	(Kudatku Bilik)te olduğu veyhile eski Türkçede (ku) mibarek, mukaddes demektir.
KUL	Kul, ibadet edici demektir.
KULULOL	Kalbten ibadet etmek, kulolmak.
LAŞAL	Leşmek: (iyileşmek) mastarındaki (leşmek) lâhikasının vazifesini yapmaktadır. (Être, devenir celui-ci).
LAH	(Lık, lak) edatı. (Yum : baba)(yumlak) = Babalık demektir.
NAA	Ana.
OB	Aglamak.

OFZİL	Yoksul, fakir.
UŞ, ÇŞ.	Üç adedi.
PAL	Bala, çocuk.
PEK	Köpek.
PİZ (*)	Bing, bin adedi. S. 343. (*).
FUHUY	Fuhu kuşu S. 348. ye (S. 138, C. 1) (*).
TAN	Dan, Den, Tâilil edatıdır. Aldığından, ^{SAKDI/20/21} sözlerimizin sönmelerindeki (den) edatının karşılığıdır. ASLI OLAN (UTAN)'IN MUHAFFEFİDİR.
TEPEK	TEPE, dağ. Meksika'da bir çok coğrafi adların sonlarında bulunan (Tepek) Maya diline değil Aztek diline ait bir sözdür ve (Tepe) anlamınaadır.
TE	DE . EDATİ ZARF.
TIAL	Almak, S'approprier, (Prendre pour soi).
TICKLAL	Dolayı, Pour à cause de....
TOŞ	Taşmak, (Se répandre, faire répandre un liquide).
TOH	Doğru, (droit, direct, juste.)
TOP	Toplamak: (rassasser, acquerir.)
TOZ	Toz halinde serpmek (poudrer.) S. 373 (+).
TUL	Dolu.
TULAN	Dolgun: (Débordé, regorgeant.)
TUP	Dip, (Fond, profondeur).
TAY- (*) ADAM	Çağatay, Altay, Kebartay kelimelerinin sonlarındaki (tay)ın adam anlamında olması muhtemeldir. S.17.cilt3 (*) 9.
TEAPIN } ŞEBİN } ŞEBİN }	Maya dilinin bir lehçesi olan BU SURETLE , Şiyapa dilinde: Baykuş, (şebîn kerchisar), şebîn kerchisar şebîn kerchisar
TEBE	Çekmek: El değirmeniyle öğütmek: (Moudre du grain dans un moulin à bras.)
TEKEL	Çakıllı arazi: (Terrain pierreux).
TEOTZ	Sağ.
U	O: zemini gaip.

(*) BRASSEUR DE BOURBOUG'un (L'HISTOIRE DU MEXIQUE ET DE L'AMERIQUE CENTRALE) edindeki 4 ciltlik eserinden.

UA	Yuva: (Gîte, retraite.)
UEEZ	Uyuz hastalığı: (Dartre, gratelle, gale).
UIŞ	İşemek (URINER).
UK	İçmek.
UKEM	Çok içen.
UL	Ulaşmak.
UOCH	Okunak ? (YAZI HARFLERİ = Caractère sacré).
YAŞ	Yaş, taze. (frais, nouveau, vert, vigoureux).
YAŞHAL	Yeşillenmek S. 340. (*)
YAŞIL	Yeşil.
YAŞKIN	Yazın, aslı (yaş kin) Maya dilinde yaş=kuvvetli, şiddetli; taze, kin=Güneş yani güneşin şiddetli sıcak olduğu mevsim demektir. Bu suretle (Yazın) sözümüzün aslı (yaşkin) olması pek muhtemeldir.
YBK	Yağ.
YBKİL	Yağlı.
YİÇ	Yüz, çehre.
YCK	Yukarı, Yukarı giden yol anlamında olan (yokuş) sözümüzde (yok) aynen görülüyor.
ZAK	AK.
ZUL	Suya sokmak, (trempier, imbi ^b er)
YANKI (*)	Yankı, yeni, Meksika'da (Yankı itlan) = yeni eyalet, yeni memleket. AMERİKALILARA VERİLEN (YANQUEE = YANKI) <i>orfatının aslıdır</i>
YBY	YEG, müntehap, müreccah anlamındadır. Meselâ şunu yapmaktan - sa bunu yapmak (yekdir) ökalesindeki (yek sözümüzün) karşılığıdır.

Meksika yerlilerinin dillerinde tasavvut ve bünye ve hattâ bazıları mana itibariyle Türkçeye benzeyen şahıs ~~ADLARI~~ ADLARI :

İRİ TIKATAME Prens ismi S.5 C. 5 (*)

(*) Bu sözler (Brasseur de Bourbourg'un L'Histoire du Mexique et de l'Amerique Centrale) adlı 4 ciltlik eserinde geçmektedir.

TARI GARAN	Hükümdar ismi S. 6 C. 3	[*]
AKKULMAN	Prens ismi S. 94, C.)
TEMITZIN	" " " 272 " 3)
GAGAVITZ	Mebut ismi S. 92 C.)
İRİ BALAN= İRİ KAPLAN.	İsmi has S. 97. C. 2)
İKİ BALAN= İKİ KAPLAN.	" " " " " ")

(BALAN) Aztek dilinde (Kaplan) demektir. Bu suretle (iri balan)=
(iri kaplan ve alt taraftaki (iki balan) da (iki kaplan) anlamınadır. Az-
tekler ve diğer Meksikalı yerli kabileler arasında şahıs adları ~~olarak~~ ^{de} ^{gibi} ~~olarak~~
eski Türkler olduğu ~~gibi~~ kuvvetli ~~ve~~ hayvan adlarının kullanılması da dikkate değer.

[*] BRASSEUR DE BOURBOURG' UN (L'HISTOIRE DU MEXIQUE
et de l'Amérique CENTRALE) ADINDAKİ 4 CİLT LİK
ESERİNDEN ALINMIŞTIR.

— SON —

~~(SÖZLER)~~

Meksika kıtasındaki muhtelif yerli kavimlerin
dillerinde bulduğum Türkçe Sözlere:

3

KAREYE

3 milyon kilometre ~~munabazına~~ yakın mesahai sathiyesi olan Meksika kıtasında yaşayan 3,5 milyon yerli ehalinin konuştuğu (11) ana dile ayrılan 68 lehçe hakkında izahatı havi olarak (Francisco Pimentel) adındaki Meksikalı dil bilgini tarafından 1903 senesinde Meksiko şehrinde bastırılan (OBRAS COMPLETAS de Francisco Pimentel) adındaki 5 ciltlik eserde Meksika'da konuşulan yerli dillerinin gramer kaideleri muhtasaran izah edilmekte ve beher dile ait birer miktar söz nümune olarak gösterilmektedir. Pek ~~çok~~ ^{AZ} olarak gösterilen ~~pek mahdut bir takım~~ ^{BU} sözler arasında ~~çok~~ ^{BU} ~~ettigi bir takım~~ ^{BU} Türkçe ~~sözlere~~ ^{BU} ~~şakillerde~~ ^{BU} ~~az çok benzeyenlerini~~ ^{BU} de aşağıda gösteriyorum:

<u>Türkçede</u>	<u>Koçini dilinde</u>	<u>Laimon dilinde</u>	<u>Seri Dilinde</u>
ADAM	TAMMA	TAMMA	TAM
ANA	MUTSUN dilinde ANAN	Aztek veya Nahuatl D. NANTLI	Tarasko D. Kahita D. Rumsen Dilinde NANA NANA.
AK	Kiçe ZAK	MAYA ZAK	AZTEK D. TOTONAK dilinde ITZAK ZAKAKA Huasteko dilinde TZAKNI
AZ	Aztek-Nahuatl AÇI	TEGIMA-OPATA D. AIZIÇI	
AGIZ	MİŞE D. AU	NETELA D. AO	

Türkçe Tarasko D. Huabe D. Mişte D. Kuçon D. Zoke D. Zapotek D.

ATA TATA TAT TAA TAA HATE TOETA

Kahita D. Tepahuan D.

Benim
Sözümüzdeki
(im) mukabi-
li olarak.

IM, M IN

Tarasko D.

BURUN URI

Mame D. Kişe D. Maya D.

Buğu BUO BUK Buc

Komanço D.

Parmak Mah.

Kişe D. Mame D.

ÇAm ÇAH TSAH

APAŞ D.

ET EETZ.

Da, De MUTSUN D. Guayi D. Opata D. Aztek-Nahuatl D. Maya D.
Zarf TEA, Tak TE TE TU TEÇ Tİ
edatı

Huabe D. PİMA D. PAPAGO D.

Dag TIAK TIUAK TOOAKE

DAHI Koçimi D. Mutsun D.
HI HI

OPATA D.

DAYI TAI

MIŞE D. İngilizcede Diş =
Diş TOTZ (Tooth=teeth=tis okunur.)

Türkçede Tarasko D. Komango D.

ISIRMAK KETSARE KETSIYARO.

Lai D. Pima D. Mişte D.

İKİ GUEK GUAK UHUI

Huabe D. Mame D.

İŞTE EŞE AHA

OPATA D.

KARACA KARA

~~TEGIMA D.~~ TEGIMA D.

KARI ~~NERE~~ KER

~~KER~~

KIZ KARDEŞ KEİS

Otomi D. Pame D.

KULAK GU GAO

Tesuke D. Mişe D. Mame D.

KOL KO KOO KOP

Kişe D.

KOYMAK KOH

Kişe D.

Geyik Keh

Mişe D. AZTEK D.

TAŞ TAA TAŞ VE DEŞ.

Matlatsinka D.

TAVŞAN TAÇOO

Tesuke D. Aztek-Nahuatl D.

SESLENMEK TZIE TSATSİ

Türkçe MAME D.

SICAK KIAK

Pima D. Papago D. Kostenyo D. Rumsen D. Tarasko D. Mutsun D.

SU SUTL SUTAKI sii ziy itsi si

Kişe D. Aztek-Nahuatl D. Maya D.

O UOH YEHUA U.
Zamiri
gaip

Maya D.

OGUL UAL

Kişe D. MAYA D.

OK TOK TOK

Maya D.

OTAG OTOÇ

MUTSUN D.

KÜÇÜK HUIÇUKTEL

Otomi D. Topoloko D. Çuçon D.

YEDİ -7 YOTO YAATO YAATU

MAYA D. Mişteş D. Zapotek D.

YEŞİL YAŞIL YEKE YAA

POP D. HUABE D. MIŞTEK D. GREK D.

YER-ARZ YE YEK YEHUI GE

MIŞTEK D.

YAKMAK YOKA

Mame D.

Yalan HALON

MAYA D.

YUKARDA YOK

Uzun seneler Meksika ve Guatemalada yerli akvamın dil, din ve tarihleri hakkında tetkikatta bulunmuş olan Fransız âlimlerinden (Brasseur de Bourbourg'un) 1868 senesinde Pariste neşrettiği (Quatre lettres sur le Mexique) namındaki eserinde Meksika ve diğer Orta Amerika yerlilerine ait verdiği uzun izahat arasında zikrettiği bir takım sözler, bir az telâffuz farkıyla Türkçede mevcut oldukları için bunları da aşağıda gösteriyorum.

Maya dilinin birer lehçesi olan

Kişe ve Kakşikel dillerinde

Türkçede:

Tun.....

Dünbelek, Meksikada dünbeleğin bir kayışla bileğe takılmakta olduğunu gördüm. Dünbelek sözümüzün bu suretle (dün bilek) olması muhtemeldir.

TEL.....

Dalak

OL.....

Akmak. (Oluk) sözümüzün suyun aktığı yer manasına olduğuna göre Eski Türkçede akmak mastarının (olmak) şeklinde olduğu ve (oluk) sözünün de bundan çıkmış olması muhtemeldir.

TOL.....

Dul. (Tol) sözü Kişe dilinde yalnız kalmış manasına olmasına göre (dul) sözümüzün aslı olsa gerektir.

MAYA Dilinde

TUL.....

Dolu. (Tulunay) sözümüzün (bedir ay) yeni (dolu ay) anlamında olduğu anlaşılıyor.

KİŞE Dilinde

POK.....

Buğu, duman

HAİTİ Dilinde

TURAN.....

Göge mensup millet demektir.

NAHUATL, = Başka deyimle
AZTEK Tabir olunan dilde

TIA KAPAN.....

Tia = Servet, mal, eşya.
Kapan = Kaynak, menba. (Tia kapan) = servet kaynağı, eşyanın mebzuliyeti, ve daha geniş manada (büyük çarşı) anlamında olduğu yukarıda adı yazılı eserin 291. maddesinde

Türkçede (Yag Kapanı, un kapanı) sözle-
rimizin sonlarındaki (KAPAN) sözünün
çarşı, pazar anlamında olduğu görülmektedir.

Haiti Adasındaki yerli dilinde

ATABEİRA..... Allah, Bâri, Tanrı demektir.

KİŞE dilinde

Karıl..... Karı demektir. Asıl manası fâhişedir.

BOR..... Delmek demektir. Bu suretle (BURGU)
dediğimiz delmeye mahsus âletin vaktiyle
(BORGU) şeklinde telâffuz edilmiş ol-
ması muhtemeldir.

Maya dilinde

KUBA..... Ku= Mübarek BA= Baba, âmir, şef manasında
olan iki Maya sözünden teşekkül etmiştir.
Atlantik denizinde Antil takım adalarının
en büyüğü olduğu için Maya milleti tara-
fından bu adaya (Kuba) yani (muhterem
baba) adının verilmiş olduğunu Brasseur
de Bourbourg (Quatre Lettres Sur Le
Mexique) adındaki eserinin 229 uncu say-
fasında izah etmektedir. Maya dilinde
olduğu gibi eski Türkçede (Ku) mübarek
(BA) ise iki defa tekrar edilerek BABA
şeklinde telâffuz ettiğimiz bir söz ol-
masına göre (KUBA) sözünün de (KUBABA)
yani (mübarek baba) anlamında olarak hem
Maya ve hem de Türk diline ait müşterek
bir söz olduğu anlaşılmaktadır. Okulla-
rımızda (KÜBA) tarzında olarak öğretilen
sözün (KUBA) şeklinde okutulması daha
doğrudur zannındayım.

— SON —

AŞUİ..... Pişirmek.
AŞUA..... Aş, yemek, taam.
AŞUYARE..... Aş eri, aşçı, yemek pişiren adam.
ER..... Görmek.
ERE..... Nere, nereye,
EYK..... Yemek, tenavül etmek, Arapçadaki Ekl
sözüne de benziyor.
IRA..... Irlamak, eski Türkçede teganni etmek
demektir.
IRU..... LER, LAR. Cemi edatlarımızın karşılı-
ğidir. Meselâ (TATAİRU) ta-
talar, babalar demektir. İsbu

Venezuela Kıtasında Yerlilerin konuş-
tukları (Goahira) dilinde bulduğum Türkçe

Sözler :

5

Venezuelanın şimalindeki (Goahira) yarımadasında pek eski zamanlardan beri yaşamakta olan ^{ve} (Goahira) ^{DENİLEN} yerli ehalinin dillerine ait (Gramatica, Catecismo i vocabulario de la Lengua Goajira - Por Rafael Celedon: Paris 1878) ^{ADINDAKİ} kitabı tetkik ederek bu dilde bulduğum 20 tane Türkçe sözleri sırasıyla aşağıda arz ediyorum:

Goajira dilinde	Türkçe karşılığı
AKA.....	Baka - Bak manasına eski Türkçede kullanılan sözüne mana ve telâffuz itibariyle tamamen benziyor.
ANYAŞI.....	Yahşi - İyi, güzel demektir.
ARYU.....	Ağrı, sızı, veca.
AS.....	İçmek. Bu as sözünün su içilen (tas) sözü ile münasebeti olsa gerektir.
AŞUI.....	Pişirmek.
AŞUA.....	Aş, yemek, taam.
AŞUYARE.....	Aş eri, aşçı, yemek pişiren adam.
ER.....	Görmek.
ERE.....	Nere, nereye,
EYK.....	Yemek, tenavül etmek, Arapçadaki Ekl sözüne de benziyor.
IRA.....	İrlamak, eski Türkçede teganni etmek demektir.
IRU.....	LER, LAR. Cemi edatlarımızın karşılığıdır. Meselâ (TATAIRU) tatarlar. babalar demektir. İlahu

<u>Goahira dilinde</u>	<u>Türkçe Karşılığı:</u>
İYKO.....	Koymak, vaz etmek.
KOTOR.....	Getirmek.
TATA.....	Tata, baba.
TERA.....	Ter.
PAY.....	Pay etmek, taksim etmek.
KİTSE.....	Gökçe, yani mavi renkli.
HARA.....	Ora, orada.

Yukarıda adı geçen kitapta (GOAHİRA) dilinin gramer kaidelerini ve bu dilin cümle teşkilâtını tetkik ederek Türkçe gibi iltisakî olduğuna gördüm. Sözler müzekker ve müennes olarak iki cinse ayrılmamış oldukları için bu dilde harfı tarif te yoktur. GOAHİRA dilinde manaca farklı fakat telaffuz itibariyle Türkçeye benzer ^{YEN} daha başka sözler de vardır.

(2110) (18)

6

Peru kıtasındaki yerlilerin konuştukları (Kışuva)
dilinde bulunduğu Türkçe Sözlük :

Bugün kısmen Peru ve kısmen de Bolivya'da yaşamakta olan yerli ahalinin konuştukları Kışuva ve buna benzeyen Aymara adlarındaki iki dilden bilhassa Kışuva dilinde bulunduğum Türkçe sözler şunlardır.

Kışuva dilinde	Türkçe karşılığı
AK	AK.
AS	AZ.
İSKA.....	iki.
KUÇUİ.....	Küçük.
HATUB.....	Büyük
KARI	Erkek, adam.
KARIL.....	Fena, mübtezel kari demektir.
KİŞUA.....	Kişi, insan
KAGA.....	Kaya . Dünyanın en yüksek gölü Peruda 4000 metre yükseklikte bulunan (Titikaga) namındaki göldür. Bu ismin sonunda ki Kaga sözünden anlaşılacağı veçhile bu gölün etrafı kayalarla muhattır. Ve Kaga adını da bundan dolayı taşımaktadır.

Kişuva dilinde

Türkçe karşılığı

Pışka Beş adedi.

Suyu Yer, mahal, mintika demektir.

Çinçansuyu..... Peruda Çinçan adındaki yerli kabilenin oturduğu arazidir. Vaktiyle memleketimizde (subaşı) denilen insanların mintaka amiri, kumandanı anlamında olması pek muhtemeldir. Farsçadaki (Sûbesû) tabirindeki (su sözü de mahal manasına olduğuna göre subaşı unvanının da yukarıdaki anlamda olması pek muhtemeldir.

Tata Ata, baba.

Kuraka..... Kirağası. Peru kıt'asını 4 asırdan beri idare etmekte olan İSPANYOLLAR yerli ahaliye bir cemile olmak üzere Perudaki valilere Kurağa demektedirler.

Urku..... Erkek. Kişuva dilinde tıpkı türkçede olduğu gibi bir hayvanın cinsini anlatmak için ismin başına erkek veya dişi sıfatları ilâve edilir. Meselâ Kişuva dilinde erkek arslana (Urku Puma) ve dişisine de (Çina Puma) denilmektedir. Bu hal Maya dilinde ve Amerikadaki yerli dillerin hepsinde böyledir.

Uta..... Otag.

U Ev.

Apai..... Aparmak, getirmek.

Ya..... Ey, ya edadâtı nida. Meselâ (ya tata) ey baba ve (YA Tatayi) ey babam demektir.

20) ~~Yeni Dünya~~ (L'Empire socialiste des Inka) namındaki
LOUIS BAUDIN'IN 1928 YILINDE PARIS'DE ÇIKAN

eseriⁿⁱ gözden geçirdiğim esnada bünye ve tasavvut itibariyle Türkçeye benzeyen bir takım sözlere tesadüf etmiştim. Bunları da aşağıda gösteriyorum:

KIŞUA DİLİNDE

TÜRKÇEDE MANASI VE KARŞILIĞI

TUKRİKUK

Vali, mutasarrıf demek olan (TUKRİKUK) sözünün sonundaki (KUK) eki dikkatle değer, çünkü Dr. Ahmet Câferoğlu'nun 3 ciltlik UYGUR Sözlüğünde (KUK) son ekiyle biten: TONYUKUK.... TUKYU Türklerinin Başvekil anlamında olarak kullandıkları bir sözdür. Uygur dilinde kuk ve guK ekiyle biten şu sözlerle vardır:
YALINGUK ~~...~~: Adem in^sen.
TOLKUK..... Yüzme Tulumu.
BASKUK.... Som, Yekpâre
TUTKUK.... Rehin.

Peru'daki KIŞUA dilinde bulunan (TUKRİKUK) gibi Tukyü Türklerinin (TONYUKUK) sözü ve nişayet Uygurcada aynı ekle biten yukarıdaki 4 söz arasında morfoloji bakımından önemli bir benzerlik göze çarpmaktadır. Peru'da mevcut (Tukrikuk) sözünün ya (Tukyü) veya (Uygur) dilinden buraya gelmiş olması pek muhtemeldir.

KURAKA

Mehalli idare adamı demektir.

TUPU

İnkaların sosyalist hükümet sistemleri mucübince (TUPU) ekilmek üzere ahaliye tevzi edilen toprak, tarla demektir. Bu söz Türkçedeki (Tapu) sözüne benziyor.

YANA

Çiftlik ve bahçelerde hizmet eden adam demektir. Dilimizdeki (yanagma) sözüne benziyor.

PAŞA KAMAK

Allah, Tanrı demek. Daha doğrusu oihani yaratan demektir.

HATUN POKOY

Kesructı kemale erdiren ve 22 Nisandan 22 Mayıs kadar süren Kışua ayının ismidir. Hatun Pokoy= Yetiştiren, kemale erdiren demektir.

KEMA

Ney dediğimiz musiki âletinin adıdır. Bu âlet Peru'da kamış ve kemikten **YAPILIRMIŞ**.

Kuşma

Peru yerlilerinin giydikleri gömleğin adıdır.

TAVANTIN SUYU

Dört parçadan mürekkep olan İnka İmparatorluğu arazisinden bir parçanın adıdır. Bu dört parçanın şimali kısmına (Çingän Suyu), Cenubi kısmına (Kolya suyu) Şerki kısmına (Tavantin suyu), Garbi kısmına (Konti suyu) denilirmiş. Kışua dilinde (Suyu) sözü havali, yer, saha anlamında olduğunu daha yukarılarda izah etmiştim.

Peru yerlilerinin konuştukları Kışua dili hakkında ilk defa İspanyol rahiplerinden (El Padre Garcia) ile (El Dr. Rocha) tetkikatta bulunmuşlar ve ^{bu} dilde mühim miktar da Asurî ve Sümer sözlere bulunduğunu eserlerinde izah etmişlerdir.

Zamanımızda Falb namındaki dilci dahi Kışua ve Aymara dillerinde Semitik kaynağına mensup sözcükler bulmuş ve meşhur etnolog Müller dahi Kışua dili ile iltisakî ve altayık olan Türk dili arasında derin münasebet mevcut olduğuna kanaat hasıl etmiş ve Lenormant ile Hommel'in dahi (Kalde) kitasında konuşulan Sümer iltisakî diliyle Türk dili arasında sıkı bir karabet oluşunu beyan ve izah etmiş olduklarını Peru dilcilerinden (Pablo Patron) namındaki âlim 1900 yılında Peru'da Lima şehrinde neşrettiği (Origen del Kechua y del Aymara) adındaki eserinin 9 ve 10 uncu sayfalarında zikir ve beyan etmektedir.

Peru ve Bolıvya kıt'alarındaki yerlilerin konuştukları
(Kışuva) ve (Aymara) dillerinde bulunan Asurî ve
Sümer sözleri

Peru dilcilerinden Pablo Patron namındaki zatın Lima şehrinde 1900 senesinde neşrettiği (Origen del Kechua y del Aymara) adındaki İspanyolca eserde Peru ve Bolıvyada konuşulan Kışua ve Aymara dillerinde mumalleyhin bulduğu (Asurî) ve (Sümer) sözlerinin mühim bir miktarını gösteriyorum:

<u>Türkçede</u>	<u>Asurî Dilinde</u>	<u>Sümer D.</u>	<u>Kışua D.</u>	<u>Aymara D.</u>
Ata.....	Ad ve Adda	Tata	Tata
Baba.....	Abu	Auka	Auki
Er, Erkek.	Uro	Urko	Urko
Erazi, ülke	Matu	Ma	Mitmak	Mamani
Havâli, sâha, yer	Subartu	Suyu	Suu
				(Peruda (Çinçan Suyu) erazisinde Çinçan kabilesi oturmaktadır.)
Kapu.....	Pu	Punku	Punku
Üremek, Zürriyet	Uru	Ruru
Kuyu.....	Buru	Purku	Purku
Ot, Nebat, haşış.	İş	İçu	Hıçu
Su.....	Mu	Unu	Uma, uma.

(Umacı) sözlüğün başındaki (Uma) sözünün aslen (Su Perisi) manada olması muhtemeldir.)

<u>Türkçede</u>	<u>Asuri Di.</u>	<u>Sümmar D.</u>	<u>Kişua D.</u>	<u>Aymara D.</u>
Bakır	Eru	Yauri
	*Bakırı ile meşhur *Ergani kasabamızın *taşıdığı adın başındaki (Er) sözünün aslen (Eru) ol- ması muhtemeldir. Şu halde (Ergani) (Zengin ^{BAKIR} ERU) anla- mında olabilir.			
Arsān	Umu	...	Puma	Puma
Kuş	...	Gu	Pis ^K ku, Piçiu	Pisku, Piçiu ku
Yer, Mahal	...	Ki	Kiti	...
Adam	...	Run	Runa	...
Bina, İnşaat	...	Pin	Pinton	...
			Asıl manası EV inşasında kullanılan kamuş demektir.	
Kapu	Şilani	Kilka
S ^A arniç	Gubbu	...	<u>Pukyu</u> Kuyu demek- tir	<u>Pukyu</u> kuyu de- mektir.
Elbise	Sissiktu	İsi
Düşman	Abu	...	Auka	Auki
Gerdanlık	Allu, Ullu	...	Hualka	Hualka
İp, Urgan	Uantu	...	Huatana
Balık	...	Ha	Çalhua	Çalhua
Tarla	Karasu	..	<u>Çara Suka</u>	<u>Çara Suka</u>
			Ekilmiş tar- la demektir.	
Kap: Su ve saire koymak için	...	Bur, Pur	<u>Puru</u>	Purunku
			Surahi vazife- sini gören su kabağı.	
Ev	Bitu	Uta
Sülale, Aile, Al	Alu	...	Ayllu	Ayllu
Gümdüş	...	Gu	Kupar	Kupar

<u>Türkçede</u>	<u>Asuri Di.</u>	<u>Sümer Di.</u>	<u>Kişua D.</u>	<u>Aymara D.</u>
Silah	Mittu	Tu	<u>Timi</u> Bıçak demektir.	<u>Tumi</u> Bıçak.
Agrı, Elem, Keder	Ua	Huau, Hua
Yaralamak	...	Gir	<u>Kiri</u> Yara.
Hastalık	Mursu	Uşsu
Koçmak	...	Tum	...	Tumatha
Taş	...	Tag	<u>Takana</u> Taştan yapılmış silah.	Takay
Kesmek	...	Kud	<u>Kutuy</u> İpliği dişle Kesmek demektir.	Kuçiy
Erazi, şehir, temel	...	Ur	Urake

Bu suretle gerek Türkçe ve gerek Sümer ve Asurice bir takım sözlerin Peru kıtasındaki yerli dillerinde bulunmalarının biz Türkler pek eski zamanda Türklerle Sümerlerin Behring boğazından Amerikaya geçerek Pasifik denizi kıyılarını takiben Meksikaya ve daha cənupta kain eraziye ve bu meyanda Peru'ya ilerlemiş olduklarını ve bu sözlerin oralara bu veçhile girmiş olduklarını zan ve tahmin etmekteyiz.

Halbuki Amerika âlimlerinden Colonel James Churchward'ın dört kита mühim tarihi eserinde verdiği izahata göre Uygur, Akkad, Sümerlerin aslen Orta Asyadan değil fakat ilk insanların vatani olan Pasifik denizinde kain Mu kıtasından binlerce sene evvel çıkarak Mu'nun yüksek kültürünü, medeniyetini ve tanrının birliğine dayanan dinini cihana yaydıkları anlaşılmaqta olmasına binaen Orta ve cənubi Amerikadaki yerli kabilelerin bir çoğunun dillerinde serpinti halinde bulunan Türkçe sözlerin ve bu meyanda Peru'da konuşulan Kışua ve Aymara dillerinde bulunan Türkçe, Asuri ve Sümerce sözlerin buralara Behring boğazın-

dan değil Musa kitasındaⁿⁱ (Maya namındaki ilk dili konuşan ilk in-
sanların dillerinden çıkarak bu memleketlere yayılmış olacaklarını
kabul etmek daha doğru olsa gerektir.

Peru (İnkaların[']) yani İmperatorlarının Taşdıkları
Adların Türkçeye pek ziyade benzemekte
Olduklarına dair İZAHAT :

Dört yüz sene evvel İspanyonlar tarafından işgal edilmeden önce
Genubi Amerikadaki Peru kıt'asıⁿⁱ Sosyalist prensip ve nizamlarına göre
yüzlerce sene idare etmiş olan (İnka) namındaki İmperatorlardan birkaçının
aşağıda görülecek adlarıⁿⁱ tasavvut ve bünye ve hattâ bazen anlam itiba-
riyle de Türk diline ait sözler bulunduğu anlaşılmaktadır.

Manko Kapak

(Manko) Sözü eski Türk hükümdarların-
dan (Menku) hanın taşıdığı isme çok ben-
zemektedir. İnkaların dilinde (Kapak)
sözünün (Excellent, yani mükemmel) an-
lamında olduğu ve bu sözün (kapax) şek-
linde latince de mevcut olup bundan
da Fransızcadaki (Capable) sözünün çık-
tığına dair, 1845 senesinde Adolphe
Kastner'in Belçikada Louvain şehrin-
de basılmış olan (Analyse des traditi-
ons religieuses des peuples indigènes
de l'Amérique) namındaki eserin 19 un-
cu sahifesinde izahat verilmektedir.
(Manko kapak) Perunun ilk İnkası
yani İmperatorudur.

Mayta Kapak

Bu da Peru İnkalarından birinin adı
dır.

Paşa Köték Bu ünvanları kitaplarına nakletmiş olan İspanyol müelliflerinin köték sözünü yazabilmek için İspanyol dilinde (Ö)saici olma dediği için (Küték) şeklinde yazdıkları anlaşılıyor. Hakikatte (Köték) olması lâzım gelen bu (Küték) sözü Peru dilinde ıslah etmek düzeltmek anlamındadır. Bu suretle (Paşa Küték) sözünün dünyayı ıslah eden manasında olduğu ve fiilhakika bu adı taşıyan İmparatorun Peruda yaptığı derin ıslahat ve imaratla Peruluların sevgi ve saygısını kazandığı ve bu İnkaların Peru kıtasının sesostrişi olduğunu, Fransada Dijon Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Louis Baudin 1928 yılında Pariste neşrettiği (L'Empire socialiste des Inka) adlı eserinin 115 nci sayfasında izah etmektedir.

Tupak Yupanki Bu da Peru İnkalarından birinin adıdır.

Tupak Amaru " " "

Huaskar " " "

Huaskar sözü İspanyada Pirene dağlarının eteklerinde yaşayan Bask'ların dilinde yiğit, cesur anlamındadır. Askara sözünün de arapçaya (asker) şeklinde olarak intikal etmiş olması pek muhtemeldir.

Urko..... Bir İnkaların adıdır. Urko sözü Kışua dilinde (er, erkek) manasındadır. Bu suretle Urko ile erkek sözleri arasındaki benzerlik gözle çarpılmaktadır.

Atahualpa..... * Perudaki Kışua dilinde (Alpa) sözünün (Yer saha, erazi) anlamında olduğunu ve alp sözünün de Alman lehçelerinde dağ, yüksek erazi de kâin çayırılık olduğu yukarıda adı geçen Adolphe Kasner'in eserinin 105 inci sayfasında izah edilmektedir. Peru'nun son İnkası olan Atahualpa namındaki İmparator Peru'yu zapteden İspanyol kumandanı Pizarro'nun emriyle 1533 yılında boğdurulmuştur.

— SON —

IRU.....

ETE..... Öte, öteye.

GİTENOBO..... Gitmek, yürümek.

8
Cenubî Amerikanın bir çok havalisindeki yerlilerin konuştuıkları (TUPİ) ve tabiri diğerle (GUARANİ) namındaki dilde bulduğum Türkçe sözlere:

Cenubî Amerika'da Rio de la Plata nehri kıyılarında, Paraguay kıtasında ve Brezilyanın garbinden (AND) sıra dağlarına kadar uzanan çok geniş sahada (TUPİ, GUAYANA, NUARAS, NALİKUEGA, GUASARAPO) ve daha diğer müteaddit yerli kabilelerin konuştuıkları (TUPİ) ve tabiri diğerle (GUARANİ) dilinin lûgat ve grameri hakkında (El Padre Antonio Ruiz) adındaki İspanyol rahibi tarafından ilk defa 1639 yılında Madridde bastırılmış olan (Vocabulario y tesoro de la lengua GUARANİ o mas bien TUPİ) namındaki eserin 1877 senesinde Pariste Maisonneuve et Cie Kütüphanesi vasıtasıyla ikinci defa bastırılan nüshasını tetkik ederek bu dilde bulduğum Türkçe sözlere aşağıda sırasıyla gösteriyorum:

<u>TUPİ dilinde</u>	<u>Türkçe karşılığı:</u>
ASI.....	Acı, ağrı, vecâ. Meselâ (PIA ASI) (mide ağrısı) demektir. <i>YAKUT dilinde (ASİĞ) ACI, EKŞİ, ELE M, Keder demektir</i>
AKUE.....	Uyku.
AYIKİ.....	Ayıklamak.
AYSSU.....	Isırmak.
AYE.....	Hay hay, evet.
^E İRÜ.....	ARI.
ETE.....	Öte, öteye.
GİTENOBO.....	Gitmek, yürümek.

TUPI dilinde

Türkçede karşılığı

IEPE.....	Hep, hepsi.
İ AKANG.....	Akan su. İ = Su Akang= Akan
KARUMBE.....	Kaplumbağa.
KIÇIRI.....	Küçük.
KURU.....	Kir, pislik.
MOİKO.....	İki. 2 adedi
O.....	(O) Zamiri gaibi. (Fiillerde kullanılıyor. Meselâ (Oİ) (o dur) demektir.
OSE.....	Üzere, üzerine.
SOROK.....	Kırık. Kırılmış.
TAKİKERİ.....	Geri, arka.
TIAY.....	Terlemek.
TİTİ.....	Titremek.
ÖNENDE.....	Ön, önünde.
URUGUASU.....	Horos
UZU.....	Uzun.
YAPO.....	Yapmak.
İTA.....	Taş.
YİOSE.....	Yüce, yüksek.

Encyclopédie Hispano-Américaine'in 10 uncu cildinin 861 inci sayfasında GUARANI = TUPI kabilesi hakkındaki izahat sırasında TUPI diline ait bir kaç söz nümune olarak gösterilmekte ve bu meyanda (İ = être, olmak) masdarının indicatif présent'ı şu şekilde tasrif edildiği görülmektedir:

İ = İmek, olmak.

Aİ..... Ben im.

EREİ..... Sen sin.

Oi.....	O dur.
ORoi.....	Biziz.
PEi.....	Sis siniz.
Oi.....	Onlar dir.

Bu suretle vaktiyle dilimizde mevcut iken sonraları istimalden sakit olan ve (İken, imiş, ise) gibi sözlerimizin menşei olan (İmek=Olmak) masdarı ile TUPİ dilinde aynı manada olan (İ) kelimesi arasındaki benzerlik dilimizin en eski bir sözünü meydana çıkarması itibariyle dikkate şayandır.

Bir de TUPİ dilinde fiillerin tasrifinde kullanılan (o) gaib zamirinden başka bir de (HAE) gaib zamiri vardır ki bu da Arapçadaki (HUVE) zamirinde ve keza TUPİ dilinde (SEN) zamirinin karşılığı olan (NDE) zamiri de Arapçadaki (ENTE) ye çok benzemektedir.

TUPİ dilinde şayanı istigrab olarak bervechi ati bir hususiyete tesadüf ettim. Bu dilde kadınlar, kayın peder, kayın ana ve kayın bira-derlerine erkeklerin bunlara ait kullandıkları sıfatlardan büsbütün ayrı sıfatlar kullanmakta ve hayret, nida, ve sair ruhî hisleri ifade için kadınlar erkeklerden ayrı edatlar kullanmaktadırlar ki şimdiye kadar tetkik ettiğim Amerika yerli dilleri içinde bu hususiyete ancak TUPİ dilinde tesadüf ettim.

Arjen'tinin Şimalindeki Yerlilerin Konuş-
tukları (LÜLE) dilinde bulduğum Türkçe

S Ö Z L E R :

Arjantin kıtasının şimali garbisinde dağlık araziden müteşek-
kıl(TUKUMAN) vilâyetinde yaşayan (Lüle, İstistine, Tokistine, Oristine,
TOKONOTE) namlarındaki pek eski yerli 5 kabilenin müştereken konuş-
tukları (LÜLE) dilinin gramer ve lûgatı hakkında Jezüit rahiplerinden
(El Padre Antonio Machoni de Cerdena) tarafından 1710 yılında TUKUMAN
şehrinde neşredilerek ikinci defa Madritte basılan (Arte y vocabulario
de la lengua de Lule) namındaki eserde hayrete şayan olarak (LALA)
sözümüzün telâffuz ve mana bakımından aynen ^{mevcut ve} ~~mevcut ve~~ (ULUS) ~~mevcut ve~~
Sözümüzün MEVCUD BULUNDUĞUNU GÖRÜM VE ZAMAN VE BU SOZLERDEN BAŞKA ZAMAN VE
MEKAN de manası farklı olarak, mekân farklıları dolayısıyla az çok de-
ğişmiş olmalarına rağmen Türkçe menşeden oldukları sarahatan görül-
mekte olan 50 den fazla Türkçe sözlere tesadüf ettim. Bu sözleri
aşağıda sırasıyla gösteriyorum.

LÜLE dilinde:

Türkçede karşılığı:

AKSISAS.....	Aksırmak
AKIS.....	Açmak. (Çiçek açmaktaki açmak anlamına- dır).
ALIT.....	Ay, kamer.
ALEE.....	Alevlendirnek, tutuşturmak.
ASİKİP.....	Açık, delik.
ENU.....	İN, ikametgâh.
EPSP.....	İP, urgan.
ESİP.....	Lüle dilinde güzel demek olan (ESİP) sözü ile Macarcada güzel manasına gelen (SEVP) ve Faracada aynı manada olan(zib)

LÜLE dilinde

Türkçede karşılığı

- is..... Sıdık, idrar demektir. Bu suretle (sıdık) sözümüzün aslen (ısıdık) olması muhtemeldir.
- iz..... İz, ayak izi, parmak izi gibi.
- İNİ..... Gün,
- KAS..... Geçmek, mürur etmek.
- KUA..... Kabak. (Maya dilinde (ka) kabak demektir).
- KIP..... Pek, ziyade, çok anlamınadır. (Özbekçede de (kıp) sözü vardır ve aynı manadadır.) (Kıp) sözü İspanyolca eserde (Kep) şeklinde yazılmıştır. Bunun da sebebi İspanyol dilinde bizim (ı) sâitinin bulunmamasından gelir. Bu suretle (kıp) sözü çok, pek anlamında olduğuna göre bizim (kıp kızıl) ve (kıp kırmızı) sözlerimizin de manası (pek kızıl) (pek kırmızı) olduğu anlaşılıyor.
- KEYS..... Kış. Keys'in Lüle dilindeki manası soğuk hükümferma olmak, üşümek olmasına göre kış sözümüze mana ve telâffuz bakımından münasebet ve müşâbeheti göze çarpıyor.
- KİNE..... Kim, kime?
- KUSP..... Kulp.
- KÜSP..... Küpe.
- LALA..... Lala. Lüle dilinde hem çocuk mürebbisi ve hem de vahşi hayvanatı islâh ve terbiye eden manasına olarak aynen mevcut bulunan (LALA) sözüne tesadüf ettiğim vakit pek ziyade hayretler içinde kaldım. Dil Kurumumuzda Orta Asyadaki Türk lehçelerine ait lûgatlerde LALA sözünün hangi Türk soyları arasında mürebbi manasına kullanıldığı anlaşılacak olursa LÜLE kavminin de menşei anlaşılacak olacak ve bu tek bir sözden istidlâlen Orta Asyadan tâ cenubî Amerikaya kadar vaktiyle vukubulan muhaceretin tespitine imkan hasıl olacaktır. bu hususta incelemeler yapılmasını Dil Kurumundan önemle dilerim.
- LE..... De. Edatı zarf. Meselâ: UYA-EV, (Uyale) (evde) demektir.
- LOP..... (Et) demektir. (LOP ET) diye kullandığımız bir tabirdeki (LOP) sözünün (ET) anlamında olması pek muhtemeldir.

LÜLE dilinde

Türkçe Karşılığı

- LOHOS..... Lohusa. Lüle dilinde (LOHOS) yardım dilemek, yardıma muhtaç olmak demektir. Bu suretle çocuk doğurduktan sonra ilk zamanlarda yardıma muhtaç bulunan bir kadına verdiğimiz (LOHUSA) sıfatının (LOHOS) sözü ile mana ve telâffuz bakımından büyük bir münasebet ve müşabeheti göze çarpıyor.
- MA..... MI ?. Edatı istifham. Meselâ : LALA MA ?
Lala mı ? demektir.
- NAKSAKS..... Aksamak.
- NEYYUS..... Ney çalmak, ney üflemek demektir. Neyyus'da aynen görülen(ney)sözümüz gibi Peru'daki KİŞUA dilinde de NEY'e verilen KENA isminin sonunda bulunan (NA) sözü de bazan (NAY) tarzında telaffuz ettiğimiz sözden başka bir şey olmasa gerektir.
- NENEYYUPE..... NEY dediğimiz malûm müzik aleti. NENEYYUPE kelimesinde de (NEY) sözümüz tamamen göze çarpıyor.
- NİNİKİYE..... Müzik bilen demektir. NİNİKİYE'nin başında bulunan (NİNİ) sözünün aynen Türkçedeki (NİNİ) yani küçük çocukları müzik esvatiyle uyutmak anlamında olmasına göre (Ninni)sözümüz (Müzik) sözünün mukabili olabilir.
- NİNİKİYEYPE..... Alelumum müzik aletlerine Lüle dilinde verilen isimdir. Bu sözün başında da NİNİ sözünün bulunması bizim ninni sözümüzün vaktiyle müzik ~~gelen~~ kullanımında kullanılmış olması hakkındaki zan ve zehabımı takviye etmektedir.
- ÖTİLEM..... Ötey gün tabirindeki ÖTEY'in karşılığıdır. Asıl manası evvel, evvelki demektir.
- PELE..... Adam, kişi demektir. (Pehlivan) sözümüzün ilk silabı olan PEHLİ'nin aslen PELE olması ve bu suretle PEHLİVAN'ın adam yenen anlamında kullanılmış olması pek muhtemeldir. Esasen pehlivanların yekdiğerine (PELEVAN) demekte olmaları da bu fikrimi teyit etmektedir.
- SÜPİ..... Süpürmek, fırçalamak.
- SUSUPE..... Süpürge, fırça.
- SOP..... Sap. Armut, elma ve sair meyva ve yaprakların sapı demektir. (SOY SOP) tabirindeki (SOP) söz ile de alâkadar olduğu görülüyor. (Sap sarı) sözümüzde görülen (Sap'ın) Lüle dilinde (sarı) anlamında olan (Soop) sözü ile münesebettar olması çok muhtemeldir.

Lüle dilinde

Türkçe Karşılığı

TAA.....	Yumurta.
TIY.....	TİMUR. Demir'in vaktiyle TİMUR şeklinde telâffuz edildiği göz önüne getirilince TİMUR'un ilk silâbını teşkil eden, (Ti) nin Lüle dilinde demir manasına kullanılması dikkate şayandır.
TITI.....	Farsçadaki TUTYA sözüne çok benziyor. TITI Lüle dilinde KALAY demektir. Bu dilde ALTIN sözümüzün karşılığı (SARI KALAY) demek olan (TITI SOOP) sözüdür. <u>sarı kalay</u>
SUYOMS.....	Sokmak. Bir şeyi bir şeyin içine sokmak demektir.
SUMUHUS.....	Islanmak. Sumuhus'un başındaki (SU) dikkate değer.
UKS.....	İçmek. Maya dilinde de (UK) içmek ve (UKEN) çok içen demektir.
ULUS.....	(ULUS) sözümüz telâffuz bakımından Lüle dilinde aynen mevcut ise de bu dilde ULUS, fare demektir. Orta Asyadaki Türk lehçelerinden her hangisinde (ULUS) sözünün fare anlamında kullanıldığı anlaşılacak olursa Lüle kabilesinin menşeiini tespit mümkün olabilir. Bu hususta tetkikat icrasını Dil Kurumumuzdan pek rica ederim.
UYA.....	Ev.
UYSOS.....	Uyumak.
UYEKSI.....	Çabuk uyumak.
YEÜN.....	Un, şeref, itibar.
YAMS.....	Yemek, taam. ^{yemiş} sözümüze de çok benziyor.
YAA.....	Yardım etmek.
YAUY.....	Yürümek. Bu suretle YAYAN GİTMEK tabirimizde görüldüğü üzere (YÜRÜYEREK) anlamında olduğu anlaşılan (YAYAN) sözünün aslen (YAUYAN) gibi bir şey olması muhtemeldir.
YUIŞ.....	İşitmek.
YUIS.....	Uymak, tebaiyet etmek. Bu itibarla (UYSAL) sözümüzdeki (UIS) silâbı göze çarpıyor.
YOKUS.....	YÜZ, çehre. (kara yağız) tabirindeki YAGIZ sözünün aslı Lüle dilinde görülen (YOKUS) olması ve bunun da mururu zamanla (YÜZ) şeklini almış olması pek muhtemeldir.

Lüle dilinde hayretle tesadüf ettiğim Arapça bir kaç sözü de aşağıda istitraden arzedeceğim:

LÜLE dilinde	Arapçada karşılığı:
UMUE.....	Um, ana.
ZAM.....	Zamk.
EYUP.....	Eyup. İsmi haş. Lüle dilinde (EYU) maraz, illet ve (EYÜP) hasta, mariz, alil demektir. Arap tarihlerinde, müthiş illetlere duçar olarak fevkelbeşer sabır ve tahammül gösteren ve bu suretle Araplardan dilimize de intikal eden (SABRI EYUP) tabirinin raci olduğu (EYYÜB) namındaki şahsın taşıdığı adın, hasta anlamında olarak aynen LÜLE dilinde bulunması hayrete şayandır.

Bir de Slav dillerinde (BURUN) manasına gelen (NÖS) sözü LÜLE dilinde (NUS) şeklinde ve BURUN anlamında olarak mevcut bulunmaktadır.

Lüle dilinin Grameri hakkında ^{ki} malûmatı bervechi ati KISACA
A r z e d i e d i y o r u m .

Lüle dili tıpkı Türkçe gibi iltisakîdir. Sözler müzekker ve müennes olarak iki cinse ayrılmamışlardır. Bu suretle bu dilde harfı tarif de yoktur. Cümle teşkilâtı Türkçeye çok benziyor.

Dilimizde olduğu gibi Lüle dilinde de cemi, tasgir, istifham edatları kelimenin sonuna konulmaktadır.

Lüle dilinde cemi edatı (LP) dir. Meselâ: UMUE-Ana, UMUELP=analar demektir. (Ceğiz, çağız) tasgir edatlarımızın karşılığı (SESEZ'dir). Meselâ: Pele-adam, Pelesesez- adamcağız demektir.

(İLE) edatımızın karşılığı (YA) dır. Meselâ : Pele- adam (Pele ya) (adam ile) demektir.

(MI) edatı istifhamının karşılığı MA'dır. Bu suretle: PELE MA ? Adam mı ? Anlamınadır.

(DE) edatı zarfı mukabilinde (LE) kullanılmaktadır. Mesela: UYA-Ev, UYA le - Ev de, demektir.

Lüle dilinde ekseriyetle mevsuflar sıfatlardan önce zikredilmektedir. Meselâ: (TO)- Su, (ALUP)- sıcak sözlerinden müteşekkil (TO ALUP) terki binde görüldüğü veçhile: Sıcak su denilecek yerde (SU Sıcak) denilmektedir. Fakat Türkçede olduğu gibi önce sıfat ve müteakiben mevsuf getirildiğini gösteren misallere de tesadüf ettim. Meselâ (ılık su) demek için: LULUP TO denilmektedir. Ve buna benzer daha bir çok misaller gösterilebilir.

Lüle dilinde mastarlar ekseriyetle (S) veya (Y) harfleriyle nihayet bulmaktadır. Misal: Takams veyahut Takamy- haber vermek demektir.

Tikeviks " Tikeviksy - Çoğaltmak.

Yaus " Yauy - Yürümek.

İşbu izahattan anlaşıldığı üzere Orta Asyaya binlerce kilometre uzaklıkta olan Arjantin kıtasında konuşulan LÜLE dilinin Türkçeye benzemesi ve bilhassa (LALA), (ULUS), (SOP), (KEYS) = kış, ^{(iz) = iz} gibi sözlerimizin aynen mevcut olmasına binaen pek mühim ip uçları olan bu sözlerin Türk lehçelerinden hangisine ait oldukları ~~na~~ tetkike ~~daha~~ ^{EDİLECEK OLURSA} (mühim tarihî hakikatlerin keşfine ^{YARDIM EDEBİLİR.} ~~hâdim olması pek muhtemeldir.~~

Dünyada Konuşulan muhtelif dillerde (ATA) sözmüzün **KARŞILIKLARI:**

~~Yünlü ve tüylü dillerde~~
~~Yünlü ve tüylü dillerde~~

10

Türkçe.....		ATA.	
SÜMERCE.....		AD ve ADDA.	
MACARCA.....		ATIA.	
BASKCA.....		AITA.	
RUSÇA.....		ATATZ	
YUGOSLAVCA.....		OTATZ.	
LAPONCA.....		ATTE	
FINLANDIYACA.....		ATTAI	
Groenlanda ve Şimalî Amerika yerlilerinin dillerinde		ATA.	
İsviçre Kantonlarının bazılarında çocuklar babalarına		ATTI	demektedirler
Meksikada Aztek dilinde		TATA	Bu söz ATA demek olmayıp DEDE manası- nadır.
" Othomi "		NAHTA	
" Tarasko "		TATA	
" Huabe "		TAT	
" Mişteşek "		TAA	
" Zoke "		HATE	
" Kuçon "		TAA	
" Zapotek "		TOETA	
Peru ve Bolivyada konuşulan Kişuadili		TATA	
" " " Aymara "		TATA	
Peru BREZİLYADA " Huaranya "		TATA	
Alaskanın garbindeki (Aleutien) takım ada- larında konuşulan	Aleutiyen	"	ADA
Şimalî Amerikada	Hopas	"	HOOTA
" "	Biloxi	"	TET.
" "	Atokada	"	TET

N° 11

(YANQUEE = YANKI) sözü de Türkçedir. Birleşik Şimalî Amerika devletleri ahalisine Avrupalılarca verilen (Yanquee=Yanki) adı Orta Asyadaki Türk lehçelerinde (Yeni) anlamında olarak kullanılan (Yankı) sözünden başka bir şey değildir.

İngiliz Ansiklopedisi (YANQUEE= Yanki) sözünün menşe ve manası meçhul olduğunu söyledikten sonra umumiyetle kabul olunan bir izaha göre üç asır önce İngiltereden Amerikaya hicret etmiş olan İngilizlerin bugünkü (MAINE, NEW-HAMPSHIRE, VERMONT, MASSACHSETTS, CONNECTICUT, RHODE-ISLAND) eyaletlerini ihtiva eden ve o zamanlarda (NEW ENGLAND) yani (yeni İngiltere) ^{DENİLEN} ~~adındaki~~ araziye girdikleri vakit bu arazideki yerliler gûya (ENGLISH= İngiliz) sözünün bozuk bir surette (YENQUEE=Yenki) yahut (Yengee=Yengi) tarzında talaffuz ederek bu adamlara (YANQUEE) demiş olduklarını anlatmaktadır. İngiliz Ansiklopedisinde bu izahatı veren kimse Türk lehçelerinde bizim (yeni) sözümüzün karşılığı olarak kullanılan (Yankı, yangı, yenki ve yengi) sözlerinin mevcut olduklarını bilmediği için bu kelimeleri (ENGLISH) kelimesinin yanlış telaffus edilmiş birer karşılığı olduğunu zannetmiştir. Yukarıda adları geçen ve NEW ENGLAND namındaki arazide yaşayan yerlilerin dillerinde epeyce Türkçe sözler arasında (Yankı, dağ, su, kan) vesaire gibi sözlerimiz bulunmakta ve bundan dolayı bu yerliler ilk defa olarak kendi aralarında beyaz tenli, ^{MAVİ GÖZLÜ VE SARIL SAĞLI} ~~ve kanallı~~ İngiliz muhacirlerini ~~ihbar~~ gördükleri vakit bunlara (yeni adamlar) anlamında olarak (Yankı) ^{veya (YENGI)} adını vermiş olduklarında şüphe yoktur. Bu suretle şimdiye kadar Avrupa ve Amerikalılarca aslı meçhul kalmış olan (Yankı) sözünün de Türkçe bir söz olması ve bundan başka NEW-YORK şehrinin şimalindeki sıra dağlarının taşıdıkları (ADIRON DAG) ve (GROENLAND) kıtasında bir dağın taşıdığı (ALUNA DAG) sözünün sonundaki (DAG) kelimesinin bulunması da Türk dilinin nerelere kadar yayılmış olduğunu göstermeleri itibariyle hayrete şayandır.

İspanyanın Şimalinde kâin Pirene dağlarında
kunuşulan (Bask) dilinde bulduğum Türkçe **sözler** ve
bu dilde Türkçeye benzeyen önemli hususiyetler

12

(Basquē) - Basklar İspanyanın şimal kıyılarına doğru uzanan Pirene dağlarının eteklerinde binlerce seneden beri yaşamakta olan bir millettir. Garbî Avrupa'ya ilk göç ettikleri tarihlerde yazılı olan bu millet dilini ırkını korumak için pek eski zamanlardan itibaren Seltlere, Gothlara, Vizigotlara, müteakiben Roma İmparatorluğuna, Gaulois'lara ve nihayet Fransızlara ve İspanyollara karşı mücadelelerde bulunmuş olmakla maruf değerli ve yiğit bir millettir. Baskların bugünkü nüfusu yarım milyondan ibarettir ve hepsi katolik mezhebine mensupturlar. Oturdukları havalinin yüz ölçümü 12.000 kilometre kareden ibaret olup bervechi ati 4 vilâyete ayrılmıştır:

GİPUZKOA vilayeti - Merkezi San Sebastien şehridir.

BİSKAYA " - " Bilbao "

ALAVA " - " Bitoria "

NAPARROA

NAVARRA " - " Pamplona-Papelune "

Pirene dağlarının Fransaya bakan eteklerinde bir miktar Basklı yaşamakta ise de bu milletin en mühim kısmı İspanya tarafında oturmaktadır.

Basklar kendilerine (EUZKALDUN); memleketlerine (EUZKALERRIA) yani Euzkallerin yeri ve dillerine de (EUZKERA) adını vermektedirler.

Esasen dağlık ahalisi olan Baskların büyük kısmı memleketlerinde ziraatla meşgul olmakta ve bir miktarı da Cenubi Amerika'da bilhassa Şili, Arjantin kıtalarında ve Meksiko şehriyle Kalifornia ve sair yerlerde doktorluk, eczacılık, tacirlik vesair sanatlarla meşetlerini temin etmektedirler. Meksiko'da epeyce miktarda olan Baskların muntazam bir kulüpleri olmasından bilistifade kütüphanelerinde dil ve tarihlerine ait bir takım kitap ve mecmuaları tetkik ettim. Baskça'dan İspanyolcaya çevrilmiş istikaklı bir lûgat kitabını da Meksiko millî kütüphanesinde bulup gözden geçirdim. Bu lûgat kitabında yüze yakın Türkçe sözler buldum. Bunları aşağıda sırasıyla göstereceğim. Yarısı İspanyol veya Fransızca ve yarısı Baskça olarak memleketlerinde ayda bir çıkan tarihî, edebî bir takım mecmualarda Bask muharrirlerinin kendi milletlerinin menşe ve sairleri hakkında yazmakta oldukları makaleleri okudum. Bu makaleleri yazanlar Baskların ecdatlarının (İBER) ler olduğunu söylemekte fakat Baskların dünyanın hangi tarafından ve hangi tarihte ve hangi yolu takiben Pirene dağlarına göçettiklerinin bugüne kadar ne kendilerince ve ne de Baskların dil ve tarihleriyle uğraşmış Alman, Fransız, İngiliz bilginlerince keşfedilmemiş olduğunu beyan etmektedirler.

New-york'ta 1932 yılında basılmış olan (Lands and Peoples) namındaki 7 ciltlik resimli eserde dahi Basklar hakkında verilen malûmattan da bu milletin menşe ve diline ait mevsuk bir malûmat mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. İşbu eserin I nci cildinin 324 üncü sayfasında Basklara dair olan fıkrayı tercümesiyle birlikte aynen dercediyorum:

(The Basques, inhabiting the corner of Spain by the Bay of Biscay, are a race whose origin may never be known, some authorities

link them with ancient Iberians, other consider them unique. Hardy and independent they have their own language, which they say was spoken in the garden of Eden, and their own customs, literature and songs).

Tercümesi:

(Biskaya körfezi civarında İspanya'nın bir köşesinde oturan Basklar, menşeleri şimdiye kadar meçhul kalmış bir millettir. Bazı âlimler bunları eski İberlere bağlamakta ve bazıları da bunların başlı başına bir millet olduğunu söylemektedirler. Cesur ve kimseye bağlı olmıyan Baskların kendilerine mahsus dilleri vardır. Basklar bu dilin (Gan Eden - Cennatı Adn) de konuşulmuş olan dil olduğunu söylüyorlar. Bu milletin kendi örfü âdetleri edebiyatları ve şarkıları vardır.

Bu ibareden anlaşıldığı üzere Bask dili ve Baskların menşei hakkında devam edegelmekte olan bu meçhuliyet karşısında naçiz bir Türk dilcisi sıfatıyla 4 aydan beri yaptığım araştırmalar neticesinde bulduğum 100 kadar Türkçe sözlerden başka dilimize benzleyen diğer bir takım mühim hususiyetlere dayanarak Baskların gerek dillerinin aslını ve gerek Pirene dağlarına nereden ve hangi yolu takiben gelmiş olduklarını anlamaya muvaffak olduğumu zan ve tahmin ediyorum. Şöyle ki:

1) Şimdiye kadar gelmiş, geçmiş milletlerden yalnız Asuri ve Geldanî milletlerinin taşımış oldukları adların sonlarında bulunan (Taza^f, Azar, Zabal, Abal) gibi eklerle biten bir takım Bask adlarının bulunmasından istidlalen Baskların ecdatları olan İber Türklerinin eski zamanlarda Dicle nehrinin orta havzasında yâni (Baltazar, Salmanazar, Nabuktunazar, Asurbanibal) (asıl adı Asurbana-bal'dır) namlarındaki Asurî krallarının icrayı hükümet ettikleri Asurî kitasında yaşımış olduklarına zahip oluyorum. Basklardan bir

--- adlarındaki adlardan anlaşılacağı üzere Asurî Kral-

larının adlarının sonlarında bulunan (Zar, Zabal,) sözleri bulunmaktadır.

GORTAZAR

ORTAZAR

ORUZAR

SALAZAR

URIZAR

ARANZABAL

IDIAZABAL

LARRAZABAL

OLAZABAL

PAGADIZABAL

IBARZABAL

OYARZABAL

Bu adların Bask'çada halâ mevcut ve müstamel olması ve bu çeşit eklerle biten adların yalnız Asuri ve Geldani dillerinde bulunması İberlerin vaktiyle Asuri ve Kalde arazisinde oturduklarını ve şimdi arzedeceğim izahat ta Kafkasyanın cenubunda yâni Çoruh nehri ile ARARAT dağları arasındaki yerlerde de yaşamış olduklarını göstermektedir.

2) Karadeniz kıyılarında sıralanmış olan (Hopa, Unya, Ordu) namlarındaki kasabalarımızla (Egin, Elbistan) gibi içerek kasabalarımızın adları Bask'çada berveçhi ati mana ifade etmektedirler:

BASK DİLİNDE MANALARI :

HOPA..... Hayvan kuyruğu demektir.

UNYA..... Onya,(on) Bask'çada güzel ve (Onya) güzellik, letafet demektir. Türkçede bir şeyi düzeltmek, iyileştirmek manasına gelen (ONARMAK) mastarının başındaki (On) sözünün Bask'çadaki (On) ile münasebet-tar olması muhtemeldir.

ORDU..... Baskçada (ORTU)bağ, bahçe demektir).

EGİN..... Yapmak manasındadır.

ALBİSTA..... Haber, havadis demektir. Elbistan adındaki kasaba-nın manası belki budur.

RIZE..... BASKÇADA (ERİZE) şeklinde okunan bir kasabanın adıdır.

İşbu kasabalarımız adlarının Baskça'da mevcut olmalarından ve birer mana ifade etmekte olduklarından istidlâlen Baskların ecdatlarının bir zamanlar bu yerlerde oturmuş ve bu adların onlar tarafından takılmış olduğunu ve ecdatlarının pek mahir gemici olduklarına dair Bask mecmualarında tesadüf ettiğim malûmata dayanarak Baskların en az 2-3 bin sene önce Karadeniz kıyılarındaki Hopa, Unya, Ordu, Rize ve sair limanlardan gemilerle hareket edip İspanyanın şark kıyılarına yanaştıklarını ve oradan da Pirene dağlarına ulaştıklarını zan ve tahmin etmekteyim.

3) Bask dilinde hayrete değer bir husus da şudur:

Bu dilde 10 kadar Farsça sözler buldum. İran kitasına pek uzak olan Pirene dağlarında bu Farsça sözlerin bulunması her halde tesadüf neticesi olmayıp Baskların ecdadı olan İberlerin, Fransızca Lerouss lugatının izah ettiği veçhile, Kafkasyanın cenubunda yâni İran kitasına komşu havalide yaşamış oldukları için bu sözlerin Baskçada bu suretle girmiş olmaları muhtemeldir.

Baskçada bulduğum Farsça sözler:

<u>Baskça</u>	<u>Farsçada karşılığı:</u>
ZINDO.....	Zinde: sağlam, sihhati yerinde.
BARUN.....	Birûn: Dışarıda, hariçte
BAİ.....	Beli: Beli , Evet.
ENTZUMEN.....	Encümen: (Entuzmen) sözü Baskçada iğitmek hassası demektir. Encümen sözünü bu dinliyen ve tetkik eden bir heyet manasına kullandığımız göre hem telâffuz ve hem de mana itibariyle aradaki münasebet aşikârdır. Farsça zannettiğimiz bu sözün İberceden Farsçaya geçmiş olması pek muhtemeldir.

PHARADUSIA..... Fardusya= Firdevs, cennet.

PEZ..... Pes: Aşağı. (Pes paye) misalinde olduğu gibi.

- SUZ..... Suz, Suzan. Yakıcı, ateş manasınadır.
- KERO..... Kâri. Acemkâri, Avrupakâri sözlerindeki (kâri) ekinin ödevini yapmaktadır.
- DARRA, TARRA... Miftahdar, hazinedar sözlerinin sonlarındaki (Dâr) ekinin Baskçada karşılığıdır. Macar dilinde de Dar ve Tar aynı manada olarak mevcut ve müstameldir. Ruhtar=Elbiseleri muhafaza eden adam demektir. (Ruha) Macarcada Elbise anlamındadır.

Elhasıl bu sözler gerek İberceden Farsçaya ve gerek Farsçadan İberceye geçmiş olsun her halde Farslarla İberlerin bir zamanlar bir birine komşu olarak yaşamış olduklarını göstermektedir.

4) Baskçada hâyrete değer bir hususiyet te şudur:

Türkçede olduğu gibi Baskçada da (R) harfiyle başlayan tek bir söz yoktur. Basklar Fransızca, İspanyolca, İtalyancadan aldıkları (R) harfiyle başlayan Religion, Roma gibi kelimelerin başlarına bir (E) ilâve ederek telâffuz etmektedirler.

- ROMA..... Erroma
- RİGA..... Eriga
- RİZE..... Erize
- REPUBLICA.... ERREPUBLICA
- REGİSTRO..... ERREGİSTRO
- RELİGİON..... ERRELİGİONEA
- RESİNA..... ERRESİNA

Tarzında okuyup yazmaktadırlar. Böyle (R) harfiyle başlayan sözlerin başlarına (E) harfinin ilâvesiyle telaffuz edilmekte olduklarını gösterecek pek çok misaller var ise de bir fayda ve lüzum olmadığı için bunların zikrinden sarfı nazar ediyorum. İşte bu hal aynen Türk dilinde de vardır. Meselâ (Ramaza, Recep, Raf, Remzi, Redif) gibi (R) harfiyle başlayan Arapça sözleri, Erzurum, Erzincan, Kemah, Egin, Divrik ve Urfa gibi doğu vilâyetlerimizde bulunan şehir ve kasaba ve köylerimiz ahalisi tıpkı Baskların tarzında bu sözlerin başlarına (i) veya (ı) saitini koyarak (IRAMAZAN, İRECEP, İRAF, İREMZİ,

İREDİF) suretinde telâffuz ettikleri malumdur. (R) harfiyle başlayan sözlerin böylece telâffuz edilmesi yalnız şark vilâyetlerimiz Türklerinde ve bir de Basklarda görülmekte ve ne İstanbul, Edirne, ve ne de diğer vilâyetlerimiz ahalesinde bu hususiyete tesadüf edilmemesine göre şark vilâyetlerimiz ahalesiyle Baskların İber Türklerinin torunları olduklarına kuvvetle ihtimal verilebilir. Bu zannımı takviye eden diğer bir delil de şudur:

Meksiko şehrinde bulunan Basklardan bir çoğunu bünye teşekülâtı kafataslarının şekli, boyları, simalarının rengi, kaş, göz, burun itibariyle inceliyerek bu insanların doğu vilâyetlerimiz ahalesinden farklı olmadıklarını gördüm. Bu benzeyişler de Baskların ecdatlarının Pirene dağlarına göçetmezden evvel şark vilâyetlerimizde yaşamış oldukları hakkındaki zannımı büsbütün kuvvetlendirdi.

Ne de olsa Bask dili ile uğraşmış olan Avrupa dilcileri Türkçenin bir çok hususiyetlerine malik olan bu dilin gavamız ve esrarını bir Türk kadar görüp sezemeyecekleri için biraz yukarıda aynen dercettiğim İngilizce fıkradan anlaşıldığı veçhile bu dilin menşe ve sairesini bugüne kadar izah edememişlerdir. Bir kaç aylık araştırmalarımın esaslı neticeler elde ettiğimi zan ve bunların ileride bu mesele ile daha derin bir surette ıstıgal edeceklerine az çok faydası olacağını ümit etmekteyim.

5) Bask dilinde hayrete değer diğer bir cihet te şudur:

Tıpkı Türkçede olduğu gibi Bask adlarından bir takımının sonlarında Baskçada kuvvet ve kudret göstermek kabiliyetinde olan manasına gelen (AGA) sözünün bulunması Baskların İber Türklerinin torunları olduklarına ayrıca bir delil teşkil etmekte ve bu itibarla dikkate şayan bulunmaktadır.

Sonları (AGA) sözü ile biten Bask adlarından bir kaç örnek:

AZKOĞA

ZULOAGA

SOLOAGA

GURRUCHAGA, -- okunuşu (Gurruçaga) tarzındadır.

EZTUİNAGA Bask kasabalarından birinin adıdır.

GATSAGA " " " "

Kulağamıza yabancı gelmiyen ve bünye, tesavvut bakımından Türkçeye benzeyen Baskça eşhas adlarından bir kaç örnek:

İBARRA

İBARZABAL

BOLİBAR

(YANI (İBER))

Bu adların baş tarafında veya sonunda görülen (İBAR) sözü dikkate değer.

ALDAS	Şahıs adıdır
ALDALUR.....	" "
GARAY.....	" "
İRURA.....	" "
ASKARGOTA.....	" "
ARAMBURU.....	" "
ATAUN.....	" "
OLAHAN.....	" "
AYANGİZ.....	" "
İRİGUREN.....	" "
ARANGUREN.....	" "
ABOKAK.....	" "
İROLA.....	" "

İşbu eşhas adlarından başka bir de Bask kasaba ve şehirlerinden bazılarının adlarını örnek olarak göstermeyi faydalı buldum:

ADUNA.....	Bir kasabanın adıdır,
AGOZ.....	" " "
ALDUDE.....	" " "
ALIBAR.....	" " "
AMSA.....	" " "
ARAS.....	" " "
ERIZE.....	Karadeniz kıyılarında bir kasabamızın adı olan (Rize) Bask usulünde başına bir (E) ilâvesiyle (Erize) şeklinde yazılıp okunmaktadır. (ERIZE) Bask arazisinde bir kasabanın adıdır.
ARANGUREN.....	Bir kasabanın adıdır.
ARKAIA.....	" " "
EGINOI.....	" " "(Egin) namındaki kasabamızın ^(ADININ) Bask memleketinde (Eginoi) şeklinde bir eşine tesadüf ediliyor.
İBARA.....	" " "

Bask dilini gramer bakımından tetkik ^{ettim.} Bu dil Türkçe gibi iltisakî ve cümle teşkilâtı Türkçenin hemen aynıdır. Türkçede olduğu ^{gibi} Baskçada da sözler müzekker ve müennes olarak iki cinse ayrılmışlardır. Bu suretle harfî tarifleri yoktur. Dilimizde bir çok Arapça ve Farsça sözler bulunduğu gibi Baskçada da mühim miktarda Fransızca, İspanyolca, sözler vardır. Bu dil hakkında bir fikir hasil olması için (Gure Herria) namındaki aylık Bask mecmuasının Mart-Nisan 935 tarihli nüshasının 119 uncu sayfasından aldığım fıkrayı aynen dercediyorum:

(Eta nola mutilak apetitu gaitza baitzuen, jaten hasi eta ezin geldi, nagusiyak erran zion: "etzatzikala gero hemen bazter guziak irete, nik mahain azpitik zangoa joko hautalarik, gelditu ^{ko} haiz jatetik.").

(Bask) dili hakkındaki izahatıma nihayet vererek (D. Pedro Novia de Salcedo) nam müellifin 1887 senesinde Tolosa şehrinde basılmış olan (Diccionario etimologico del idioma basscongado) isimindeki Baskça, İspanyolca lûgatinde bulduğum 100 e yakın Türkçe sözleri ~~şu şekilde~~ **SIRASILE GÖSTERİYORUM:**

<u>BASKÇA</u>	<u>Türkçe karşılığı:</u>
AGA.....	AGA: Baskçada (AGA) sözü kuvvet ve kudret gösterebilen manasına kullanılmakta ve bir çok has isimlerle kasaba ve şehir adlarının sonunda bulunmaktadır.
AGUR.....	UGUR. Türkçede Uğurlar olsun makamında Baskçada sadece (AGUR) denilmektedir.
AIDA.....	Haydi.
ALA.....	Öyle.
ALA ala.....	Öyle öyle.
ALAI.....	Alay. Alai'n Baskçada asıl manası kuvvet ve kudretin bulunduğu yer demektir. Türkçede (alay) sözü de bir asker kuvveti demek olduğundan hem mana hem de telâffuz itibarıyla her iki söz arasındaki münasebet sarıhtir.
AMA.....	Ana.
ANKA.....	Pençe. (Zümrüt Anka) diye Türkçede efsanevî bir kuş adı vardır. Manası bilinmeyen bu sözdeki (ANKA) Baskçada pençe demek olduğuna göre (Zümrüt (anka) nın (zümrüt pençeli) kuş demek olduğu anlaşılıyor.
APA.....	Öpmek.
APACHOA.....	Öptücük (Apachoa) Baskçada (Apaçoa) tarzında okunur.
ARRA.....	Er, erkek.
ARA.....	Ora, orada.
AS.....	Baş.
ASNA.....	Esnemek. Baskçada asıl manası teneffüs etmek demektir.

- AZKARRA..... Asker. Asıl manası kuvvetli, cesur demektir. (Azkarra) ile (asker) sözleri arasında telaffuz ve mana itibariyle ~~bir~~ muşabehet aşikârdır. Bu sözün sonu (AR) ekiyle bitmesine göre İberceden Arapçaya geçmiş olması muhtemeldir.
- AUZ..... Ağız.
- AİTA..... Ata, baba.
- AYAURA..... Yara.
- BAKARRA..... Bekâr. Baskçada manası yalnız olan, tek başına olan demektir. Evli olmıyan yani yalnız olan manasına kullandığımız (Bekâr) sözünün Farsça olmayıp İberce olduğu bu sözün sonundaki (ARRA) yani (ER) ekinden anlaşılıyor.
- BAKU..... Çarşı, pazar.
- BEAKADU..... Bakmak.
- BEGİRATU..... Beklemek. (TU) ve (DU) Baskçada masdar edatıdır. Yani Türkçede (mak), (mek) edatlarının karşılığıdır.
- BER..... Bir. (Her ikisi de ^{BİR} sözümüzdeki (Bir)'in karşılığıdır.
- BIAR..... Yarın.
- BIARDANİK..... Yarından itibaren.
- BESTİA..... Başka.
- BİKİ..... İkiz.
- BOST..... Beş, 5 adedi.
- DA..... Dır, dir. Haber edatı.
- DİRA..... Dırlar, dirler.
- DIYO..... Diyor.
- Zer diyo ?..... Ne diyor ? (Zer) Baskçada (ne) demektir.
- EDO..... Yahut.
- EİAGERA..... Yaygara, gürültü.
- EGİN..... Yapmak. Egin namındaki kasabamızın adı ihtimâl ki bu manadadır.
- POZİK EGON..... Pozik = Memnun, (Egon) = Olmak yani (memnun olmak). Bu misali almaktan maksadım Baskçada tıpkı Türkçede olduğu gibi evvelâ sıfat ve sonra mastarın geldiğini göstermek içindir.

- EGOITU..... Öğütmek. Asıl manası hazmetmek demektir.
- EGUN..... Gün.
- EGUNGU EGUNAN..... Bugünkü günde.
- ELDU..... Gelmek
- ELKETE..... Geldi, gelmiş. Grekçede geldi manasına olan (Erkete) sözüne de benziyor.
- ELKORTU..... Kurutmak.
- ELKORRA..... Kuru.
- EN..... İN, İN. İzafet edatı. : Meselâ (Eu Andres'en zaldia) yani Andre'nin atı terkibi izafisinde olduğu gibi.
- ERRI,ERRIA..... YER, YERİ. Meselâ (Euzkal Erria)nın manası Euzkallerin yani Baskların oturdukları yerler demektir.
- ERDİ..... Orta.
- ERO..... Her.
- ERO GIZON..... Her kişi. (GIZON) kişi demektir.
- GARALE..... Muzaffer demektir. (Kıral) sözünün aslı ve manası bu olsa gerektir.
- GARAY..... Yüksek, Âli demektir. Arapçadaki (GARRA) sözüne mana ve telaffuz itibariyle pek benziyor. Kırım Hanlarının vaktiyle taşıdıkları (Giray unvanının bu suretle İberceden alınmış olması muhtemeldir.
- GEYTU..... Gövde.
- GERO..... Geri, geru... (Şimdiden geru) diye eskiden kullanılan ve şimdiden sonra manasını ifade eden bir sözümüzde olduğu gibi (Gero) aynen (geri) manasıdır. Baskçada (sonra) manasına kullanılmaktadır.
- GİCHITU..... Kuşültmek. Gichitu Baskçada (Giçitu) tarzında okunmaktadır.
- GİZ..... Yüz, çehre.
- GIZON..... Kişi.
- GORA..... Yukarı. Sırpça, Bulgarca ve diğer Slav dillerinde (Gori) yukarı ve (Gora) dağ demektir. Meselâ (Tzirna gora): Kara dağ demektir.
- HİSİA..... Hız.

İBİKİA.....	İbik. Asıl manası baş ziyneti, Başörtüsü demektir. Türkçede horoz başındaki malum kırmızı çıkıntıya ibik denilmesine göre her iki söz arasındaki münasebet sarıdır.
İCHEA.....	İçeri, içeride. (İchea) Baskçada (İÇEA) tarzında okunur.
İL.....	Ölmek.
İLA.....	Ölü.
İLLA.....	Ay. (İlla) Baskçada (İYA) şeklinde okunur.
KERESİA.....	Kiraz.
KERUA.....	Kirli
KAYA.....	Kıyı, sahil.
KAİSTU.....	kusmak. KAY ETMEK .
LEKUA.....	Lik, lık, edatının karşılığıdır. Baskçada (Yanlekua) yemek yenen yer demektir. (Yemlik) sözünün hemen aynıdır.
LAMA.....	Fırçalama, karalama sözlerindeki (lama) edatının karşılığıdır. Baskçada (GİZA) fırça ve (gizalama) fırçalama demektir.
MAMA.....	Meme.
NOLA.....	Nasıl
NONDİK.....	Nereden.
OİTURA.....	Eski Türkçede usul ve nizam manasına olan (Türe) sözünün karşılığıdır.
OLOA.....	Ulu.
ORELA, ONELA.....	Öyle böyle.
ORTİK.....	ORADAN.
TA.....	Ta, da edatı. Yazmakta, bakmakta sözlerindeki (TA) edatının karşılığıdır.
TOKİA.....	Tekke. Baskçada asıl manası oturulan yer demektir.
TAKAİA.....	Tıkanak.
TAKAİA.....	Tıkanak.
TAVLAK.....	Tavla. (Oyun oynanan tavla demektir).
TUKANA.....	Doğan kuşu

- TZU..... (Ce) edatı. Yeşilce sözünün sonundaki (ce) nin ödevini yapmaktadır. Meselâ (Orlegi) yeşil ve (Orlegitzu) yeşilce demektir.
- UR..... SU. Türkçede (UR) ekiyle biten veya başlıyan sözler vardır. Meselâ: **SAMUR = SU KIYILARINDA YAŞAYAN HAYVAN.**
Yağmur,
Çamur,
Hamur,
sözlerinin sonlarında görülen (UR) İbercede (SU) demektir. Bu sözler ~~.....~~ de (SU) ile ilgili olan şeylerdir.
Bu suretle yağmur: gökten inen, yağan SU.
Çamur: ~~.....~~ karışmış su ile **KARİŞMİŞ SU,**
Hamur: SU ile karışmış (UN) demektir.
(UR) sözü ile başlayan bazı şehir ve kasaba adları da şunlardır:
Urfa,
Urgüp,
Ural,
bunlara kıyasen suyu çok seven (ördek)in aslı (Urdek) olması muhtemeldir.
- ZABAL..... Zebella. Baskçada Zabala'nın manası geniş, cesametli demektir. Türkçede (Zebella gibi adam) tabirinde (zebella) sözü de hemen hemen bu manada kullanılmaktadır.
- ZAKUR..... (Zağır)denilen av köpeği. Baskçada (Zakur) alelitlak köpek demektir.
- ZAPA..... Çapa.
- (Ibar) ve (Iber) sözleri Baskçada sıcak nehir demektir. Iber adını eski zamanlarda taşımış memleketler vardır:
- HESPERIA..... İspanya kıtasının en eski adıdır. Hattâ bugün bile İspanyaya (Presqu'ile Ibérique) yani Iber yarımadası denilmektedir.
- HINIBERIA..... İrlanda adasının en eski adıdır. İrlandaya ilk göçmen olarak gelen ve oralara medeniyet ve maden işlemeyi öğretenlerin İberler olduğu tarihen malumdur.
- SELTIBERIA..... İspanyada (Castille) eyaletinin bulunduğu havalinin en eski adı Seltiberiadır. İspanya kıtasına İberlerden sonra yayılan Seltlerin İberlerle ihtilâtından (Seltiber) milleti vücuda gelmiş ve bunların oturdukları yerlere (Seltiberia) adı verilmiştir.
- SIBERIA..... Siberia sözünün aslı İZ-iberya olsa gerektir. (İZ) Maya dilinde Soğuk ve buz anlamında bir söz olduğundan (Siberya) sözünde soğuk buzlu havalide yaşayan İberlerin memleketi manasına olması ~~.....~~ muhtemeldir.

BERİBERIA..... Afrikanın kuzeyindeki Trablusgarp, Tunus ve Cezair kıtalarında pek eski zamanlardan beri yaşayan Berberilerin dillerinde bir çok Baskça sözlerin bulunması ve vücutlarının rengi ve örfü adetleri bakımından Basklara benzemekte olmaları hasebiyle taşıdıkları Berberi adının (Berri → İberî) yani (İber arazisi) çocukları anlamında olması pek muhtemeldir. Berberilere İspanyol dilinde (BEREBER) denilmesi de bu zannımı takviye etmektedir.

Yukarıdan beri devam eden izahattan anlaşıldığı veçhile Bask dilinde ~~bu dilin~~ ^{BULDUGUM} bir takım sözlerden başka dilimize ait hususiyetlerin ve nihayet HESPERIA, HİNERIA ve ilâh. gibi ~~bu dilin~~ ^{çevreli} ~~bu dilin~~ ^{sonlarını} teşkil eden İber) sözünden de istidlâlen Baskların bir kaç bin sene önce Ararat dağlarıyla BAKU arasındaki dağlık havalide yaşamış olan (İBER) Türklerinin zürriyetleri olduklarını ~~bu dilin~~ ^{im.} zan ve tahmin etmekte. BASK DİLİ ^{HAKKINDA} verdiğim izahatla ~~bu dilin~~ ^{İBERİDE BU DİLİ İNCELEYECEK BİLGİNLERİMİZİN} ~~bu dilin~~ ^{BU MESELEYİ DAHA ZİYADE AYDINLATACAKLARINI} ~~bu dilin~~ ^{UMİD EDERİM}

- SON -

2 inci Kısım :

ŞİMALİ, ORTA ve CENUBİ AMERİKA

MENLEKELERİNDE COĞRAFİ

TÜRKÇE İSİMLER

Şimalî, Orta ve Cenubî Amerika
Kıtalarında coğrafi türkçe isimler :

Bu eserin baş tarafındaki ön sözde izah ettiğim vechile Meksikada Yukatan yarım adasında Maya milletinin Maya adındaki dilinde bulunduğum yüzden fazla türkçe sözlerden başka Amerika yerli dillerinden bir kaçında ^{DA} türkçe sözler bulunulmuş üzerine bu kıtalarda coğrafi türkçe adların da bulunabilmesi ihtimalini göz önüne getirerek

- 1) Atlas Universel de Géographie) par Vivien de St-Martin et Schrader; Librairie Hachette (Paris);
- 2) Almanca (Andrees Hand Atlas ; Achte Auflage, Leipzig .
- 3 İngiliz Ansiklopedisinin 24 üncü cildindeki haritaları gözden geçirerek 300 e yakın coğrafi türkçe adlar bulmuşum .

Meksikada konuşulan Maya dilinde türkçe sözler bulunmasına mukabil memleketimizde ve bilhassa Ankara civarında bir kaç köyümüzün taşıdıkları ^{ADLARIN} (MAYA DİLİNE AİD SÖZLER OLMASI HAYRETE DEĞER.

Mamak..... Mamak ; Maya dilinde (hiç kinse) anlamındadır .

Kaş = KAYAŞ, ~~KAYAŞ~~ " " Fundalık , çalılık "

Kaş Cenup Vilayetlerimizden birinde Kaş adında bir KASAŞA ~~var~~ vardır. (Kaş) Maya dilinde (Kaş) gibi çalılık , fundalık anlamındadır .

Bag Lum } ---- Ankara civarında Kızılca Hamama bağlı (Baglum) veya
Bag Luun } (BagLuun) adını taşıyan bir nahiye merkezi vardır . (Lum) ve (Luun) sözü Maya dilinde Yer , erazi anlamında olduğundan (Baglum) veya (Bagluun) sözünün (Bagyeri , bağlık erazi) anlamında olduğu anlaşılmaktadır

Bunlardan başka Malatya Vilayetinde Arapkir Kazasına bağlı (Hastek) ve keza Elazığ Vilayetinde Çinişgezdek Kazasına bağlı diğer bir (Hastek) köyü vardır . Bu köylerin her iki

kabilelerin, adlarına benzemekte olması dikkate değer .

Evliya Çelebi, seyahatnamesinin 7 inci cildinde Başkırđ türklerinden bahsettiği sırada (Haştektek) adında bir kabile hakkında verdiği izahata göre Haştekteklerin de Başkırđ türklerinin bir zümresi olması pek muhtemeldir . Şu halde yukarıda adları geçen iki köyün taşıdıkları (Haştektek) adının vaktile orta Asyadan bu havaliye gelmiş (Haştektek) kabilesi tarafından verilmiş olması ~~muhtemeldir~~ VE AŞTEKLERİN DE BU KABİLEYE MENSUP OLMALI MUHTEMELDİR.

İşbu izahatıma burada nihayet vererek Alaskadan Şiliye kadar intidad eden muhtelif Amerika memleketlerinde bulduğum türkçe

coğrafi adları gösteriyorum: *bu adların menşelerine göre ayrıca bir yazı*

~~TAŞIMAKDA~~ olması pek muhtemeldir .

U G A Ş I K

A D A K (Aleutien) takım adalarından birinin adıdır .

K E Ç İ K A N ... Alaska'nın cenubunda bulunan bir adanın adıdır .

K A Ş U N U K ... Bir ırmak adıdır .

A K U L U R A K .

K O B U K Nehir adı . (Kobuk) , Altay dillerinde kol sancısı demektir .

Şarkî Siberya, ve Kamçatka yarım adasında bulduğum
türkçe Coğrafi adlar :

- M A Y A Siberyanın şarkında kâin bir nehirin adıdır .
- A Y A N Okotsk denizi kıyısında bulunan bir kasabanın adıdır .
- A R K A Nehir adıdır ;
- M A R H A ... Macar dilinde (Marha) öküz demektir . Kırgız dilin-
de ise (Marha) koyun haline gelmeye başlamış büyük
kuzu demektir ; M A R H A şarkî Siberyada bulunan bir
nehirin adıdır .
- A L ADag adıdır .(A L A) sözü bütün doğu türk lehçelerinde
(ALACA) anlamındadır ;
- K A L A K A N .(Nehir) . Kalakan sözü Kırgızcada (Avcu) demek-
dir .
- T U R N A ... (Sıra dağlarının adıdır) . Turna bütün türk lehçeler-
inde bildiğimiz turna kuşu anlamındadır .
- A L D A N (Nehir adıdır) .(ALTAN) sözü Yakut dilinde Bakır
demektir .
- D U R U A K A N . bir şehrin adıdır .
- A Y G U N Amur nehri kıyısında bulunan bir şehrin adıdır .
- A N A D I R ... Behring Denizine akan bir ırmağın adıdır .

Şimalî Amerikada kâin ALASKA kıtasında bulduğum türkçe adlar :

- E Y E Y İ K Pasifik denizi kıyısında bir limanın adıdır .
- K A R L U KALASKA'nın cenubunda kâin (Kodyak) adasında bir
liman. (Karlık) adındaki türk kabilesinin ~~ADININ~~
taşınması pek muhtemeldir .
- U G A Ş I K
- A D A K.....(Aleutien) takım adalarından birinin adıdır .
- K E Ç İ K A N ... Alaska'nın cenubunda bulunan bir adanın adıdır .
- K A Ş U N U K ...Bir ırmak adıdır .
- A K U L U R A K .
- K O B U K Nehir adı .(Kobuk) , Altay dillerinde kol sancısı
demektir .
- U N G A I T Y (Nehir)

- T A Ş A T(Nehir) :
Y A K U T A T ...Körfez adı . Yakut adındaki türk kabilesinden kalmış
bir isim olması muhtemeldir .
YakutayBir limanın adıdır .
K A Y A K Bir adanın ismidir ; Kayak eskimo dilinde kayak
demekdir .
S A N A KBir adanın ismidir . Eski türkçede Sanak = kızak
anlamındadır .
U M N A K Aleutian adalarından birinin adıdır .
K A L T A KAlaskada YUKON nehrinin kıyısında bulunan bir kasa-
banın adıdır . Eski türkçede (kaltak) bir şeyin
altında bulunan demektir .

Kanada kıtasında tesadüf ettiğim
cografî türkçe adlar :

- A T T I K O N A K . (Şehir adı) . Kırgızcada (ATTI) = Atlı) ve
Konak = konuk yani müsafir demek olduğuna göre
(ATTI KONAK = Atlı müsafir) demektir .
A Ş I G A N
A L M A ALMA = en eski türkçede olduğu gibi macacada da
(elma) demektir .
Ş A M A NŞaman sözü Maya dilinde Şimal anlamındadır .
T A Ş Bir gölün adıdır .
T A S Y A T A V U K . Bir gölün adıdır .
T A S Y A U A K(Liman) .
T A S I U Z A K
K A Ç I K O N
K O V İ Kbir körfezin adıdır .
T A S Y A L U K U D L I KGöl adı .
S E R M İ L İ K F J O R D . k ö r f e z .
K O G A L U K ...^{LA}brador yarım adasında şehir ve nehir adıdır .

K U G A = kırgızcada şeker kamışına benzeyen yumuşak ve TALLI
bir nebatın adıdır . Bu halde (kogalık) bu nebatın
bulunduğu yer demektir

K O K S O A K Labrador yarım adasında bir nehirin adıdır .

Birleşik Şimalî Amerika Hükümetleri erazisinde:

A D İ R O N D A G NEW-York'un şimalinde bulunan sıra dağların adı olan (Adiron dag) sözünün sonundaki (DAG) kelimesi dikkate değer .

A L U N A D A GGroenland kıtasında bir dağın taşımakta olduğu ~~ADUNA~~ (Aluna Dag)adının sonunda "Dag" sözü ~~bulunmaktadır~~ bu havalide daha başka türkçe sözlerin bulunması muhtemel olduğunu göstermektedir ;

S A U KBir ırmak adıdır ; Özbekçede (S A U K) soğuk demek dir .

B E L E N Anadolunın bir kaç yerinde (BELEN)adını taşıyan yerler vardır . Bütün türk lehçelerinde -(Belen) iki dağın eteklerindeki geçit anlamındadır .

O R D

Y E M E Z

A L M AMişigan ve Ontaryo gölleri arasında bulunan bir kasabanın adıdır ; (Alma)eski türkçede bu gün (elma) diye kullandığımız sözün aynıdır .

Meksika kıtasında bulunan coğrafî türkçe adlar :

Y A K A L A

Y I L O T A N(Yilotan) adında olarak Türkmenistanda bir şehir vardır . Ruslar bu şehre (EYOLETAN) demektedirler .

Y O K O T E P E K ...Tepek= Meksikada Aztek dilinde (Tepe) demektir . Aynı anlamda olarak Tepe ve Depe sözleri kullanılmakta ve sonları Tepek ,Tepe veya Depe sözü ile biten bir çok coğrafî adlar bulunmaktadır .

- Ş A R A Y Şaray = Mogolcada (sarı) demektir .
- K U L I A K A N ...
- K U N D U A K A N .
- T U T U A K A N ...Tutu maya dilinde türkçede (Tutu) dediğimiz kuşun adıdır .
- T U L U M Yukatan yarım adasında Maya medeniyetinden kalmış tarihsel bina ve eserlerin bulunduğu eski bir şehrin taşıdığı (tulum) adı dikkate şayandır .
- T U Ş T E P E K ...Orta Asyadaki türk lehçelerinde (T U Ş) = Göğüs demektir ; Şu halde Tuştepek = Göğüs tepe) anlamında olan türkçe bir sözdür .
- Tikul
- A K A Y U K A N
- A L T A T A TATA = Meksikada konuşulan Astek dilinde (Baba) demektir .
- B A Y A N Bayan = Kırgızcada kutsal.mübarek demektir . Mesela Kırgızcada (Kondugunuz yer bayan olsun)=oturacağınız yer uğurlu,mübarek olsun anlamında dır .
- B A L A N K A N ...Balankan= sözünün başındaki (Balan) kelimesi Başkırt türkçesinde kırmızı renkli yemiş veren bir ağacın adıdır .
- N İ Ş T E P E K ...
- N İ L T E P E K
- N İ T T E P E K
- Ç İ L T E P E K ...Meksikada bir yanar dağın adıdır ; Çil = bizim dilimizde olduğu gibi bütün türk lehçelerinde de Çil dediğimiz av kuşunun adıdır .
- O P O T E P E ...O B O = Altaydaki türk lehçelerinde Tanrıya ibadet etmek için inşa edilen şun'ı tepelere verilen addır ; Bu gibi suni tepelerden meksikada Nahua ovasında Aztekler ve bilhassa Yukatanda Mayalar tarafından vücuda getirilem ve cepheleri yontma taşlarla örülmüş (Teokalli) adında müteaddit mabetler olduğunu Yukatana vaki olan bir tetkik seyahatim esnasında bizzat müşahade etmişdim . Altay türkleri gibi Mayalar ve aztekler de bu suni ibadet tepelerine mukaddes nazarla bakmaktadırlar .
- S U L T E P E K...SUL = Maya dilinde (SULU) anlamında olmasına göre SULTEPEK= sultepe anlamındadır .
- Ç U Ç İ L T E P E K .. Çuçil = maya dilinde çiçek demektir ; şu halde Çuçiltepek=(çiçekli tepe) anlamında olduğu görülmektedir .

T U T U T E P E K (Tutu kuşu tepesi) anlamındadır . Tutu = maya dilinde bizim tutu dediğimiz kuşa verilen isimdir .

Ç A P U L T E P E K Çapul = aztek dilinde çekirge demek olduğuna göre Çapultepek = Çekirge tepesi anlamındadır Meksikada vazife ifa ettiğim esnada bu semtte ikamet etmişdim . Çapultepek de eski Aztek krallarının sarayları yerine müteveffa Meksika İmparatoru Maximilien tarafından modern bir saray yaptırılmışdır ; Hakikaten buralarda yaz mevsiminde çekirgeler görülmektedir . Şu halde Çapul sözünün asıl manası olan çekirge olduğu ve çekirgelerin ekinleri yağma ettiklerinden dolayı bu sözün mecazi anlamda yani ~~ekimci~~ yağmacı manasında olarak dilimizde (Çapulcu) şekline kullanıldığı anlaşılmaktadır .

A L D A N A

S A R I K O KO = aztek dilinde Köy demektir ;

T A Ş K O Taşko = aynen ~~taş köy~~ (Taş köy) sözümüzün aztekçede karşılığıdır ; Meksiko şehrine elli kilometre mesafede bulunan ve Meksiko 'nun güzel bir syfiyesi olan bu kasaba bir dağın yamaçlarında bulunmakta ve her tarafında büyük taş yığınları ve kayalar görülmektedir .

Z A K A T E P E K Zak = Maya dilinde AK demektir ; Bu suretle Zakatepek = Ak tepe anlamındadır .

G U A T E M A L A erazisinde :

A H U Ç A P A N

S A L A M A Salama = Altay ve Yakut dillerinde Tanrılara sunulmak için undan yapılan bir yemeğin adıdır

Ç A M A

B A K T A P

T I K A L

T O T O M K A P A N ... K A P A N = aztekçede Emtia, eşya ve mezruatın muhafazasına mahsus depo demektir . Bizim de (Yağ kapanı), (Un kapanı) sözlerimizdeki Kapan

(61)

TAKTIK

KOBAN~~T-B-L-E-N~~

TELEMAN

YAŞHA YAŞ = maya dilinde taze, kuvvetli, şiddetli demektir
Ha = su anlamındadır. Bu suretle Yaş Ha kuvvetli,
akan su manasında olması pek muhtemeldir.

YALTEPEK YAL = Şarki Asya'daki türk dillerinin hepsinde (Yel)
demektir. Şu halde Yal tepek = Yelli tepe anlamında
olsa gerektir.

KUNDUAPAN ...

Orta Amerikada bulunan HONDURAS, KOSTARIKA, NIKARAGUA
Cumhuriyetleri erazisinde bulunduğum türkçe coğrafi adlar:

YALPA

YALI

YALKUBUL

YARUKA (Yaruk) eski türkçede aydınlık, ziya demektir

KALKIN Bu ismin sonundaki (KİN) maya dilinde güneş
demektir ; (Gün doğdu) sözümüzde görüldüğü
üzere (Güneş) manasında kullandığımız (Gün)
sözümüzle Maya dilinde (Güneş) demek olan
(KİN) sözü arasındaki benzerlik göze çarpmak
dadır.

Nitekim (İkinci) sözümüzde bulunan
(kin) maya dilindeki (Kin) den başka bir şey
olmadığı ve bu suretle İkinci sözümüzün aslen
güneşin inmesi anlamında olarak (Kin indi)
olması pek muhtemeldir ;

TOTONİKAPAN .. (Kapan) astekçede zahire ve eşya anbarı
anlamında olduğu yukarıda da izah edilmişti

TUKURU (Tukuru) Başkırtçada kısa boylu adam demektir

AKANTI

BELLEN Afyon Karahisarda ve Anadolunun diğer yerle
rinde (Belen)adını taşıyan köy ve saire vardır

S A L A M A

S A R S A L

S A Y I

S O Y A T I T A N

S U L A K O bir ırmağın adıdır .

S U L A K OBir şehrin adıdır .

S U Ş İ T A N

U S U L U T A N (U S U) mogol dilinde (SU) demektir .

A N T İ L adalarında :

K U B A (KUBA) adı maya diline aittir. (KU) eski türkçede olduğu gibi Maya dilinde de mübarek, muhterem demektir.

(BA) Maya dilinde :Baba,Şef,Amir demektir. Mayaların BA hecesini türkçede iki defa tekrar ederek peder manasında olan (BABA) sözümüzü kullanmaktayız .

Bu suretle Antil adalarının en büyüğü olduğu için muhterem babam anlamında olarak bu adaya Mayalar tarafından (KUBA) adının verildiğini ,fransız bilginlerinden Brasseur de Bourbourg,(Quatre lettres sur le Mexique) adındaki eserinde izah etmektedir .

G Ü N K A Y

B E Y Ü K A L

II

K O L O M B I Y A , V E N E Z U E L L A ve
E K U A T Ö R kıtalarında :

Y A M A Bir nehirin adıdır .

Y A R I " " "

K A R A M A N T A

T U R U A K A N

T A M A RNehir . Şarkî türk lehçelerinin hepsinde (TAMAR)
damar anlamındadır .

T O L U

T A T A K U N A ...Kolombiya kıtasında bir kasabanın adıdır . Orta v
ve cenubî Amerikadaki yerli dillerinde (TATA)=baba
demekdir . (KUNA) = çocuk beşiği anlamındadır .Bu
suretle (TATA KUNA) = Baba beşiği manasındadır .
~~(KUNA) sözünün~~ (KUNDAK) sözünün çocuk ve başikle alakası vardır .
KUNA ile

A K A R Abir ırmagın adıdır .

A R R A Y A N

B A B A

B A T A T A L

B O Y A

B U K A R A L

E S K U K

B U G A(.BUGA)kazan türkçesinde(boğa)demekdir .

D İ K . Bir nehirin adıdır .

M A N T A EQUATÖR kıtasının Pasifik denizi kıyısında kâin bir
körfezin adıdır ğ .

S U A Z ABir nehir adı olan bu sözün (SU) ile başlaması
dikkate şayandır .

S U A T A " " " " " " "

S U G A Ş I " " " " " " "

PERU ve BOLİVYA kıtalarında :

- YALKA
- YATA Nehir
- YALUKA "
- KABAKON
- KAYAKAY
- KAYAŞ
- KARAŞA Nehir .
- ŞABİN (Şabin) Meksikada konuşulan (Kişe=kişi demektir) dilinde (baykuş) demektir ; Bu suretle (Şabin Karahisar) adını taşıyan şehrimizin (Baykuş hisarı) anlamında olması muhtemeldir .
- PAŞABAMBA ... (Paşa) Perudaki Kişua ~~.....~~ dilinde (~~.....~~ cihan , dünya ~~.....~~) anlamındadır .
- PAŞAKAMAK .. Bir adanın adıdır .
- PAŞAŞAKA " " "
- ULULLU Dag adı.
- TAPAY
- TURUKAŞI
- AŞAKAŞ
- ARANKAY.....
- ARIKA Peruda bir ırmağın adıdır .
- AYABAKA
- GORGOR .
- BELLEN
- RUNATULLU Bir dağın adıdır .
- SAYAN Siberya kıtasında Altay dağlarının şimali şarkisi de (SAYAN) adında sıra dağlar vardır .
- KASMA Peru kıtasındadır .
- KAŞIBOYA " "
- YUNGAY " "

(65)

K A Y A K A Y

İ S L A Y

S A R A S A R A

Ş A B İ N

Y A U K A (Y A U K) Uygurcada yakın demektir . Yavuklu
sözümüzde de bu mana aynen mevcuttur.

S A R G O N T A Y . . . (Sargon) Asuri ve Babil Krallarından birkaçının
adıdır. Kışuva dilinde bu gibi Asuri sözlerinden
birkaçı bulunmakta olması dikkate şayandır.

Peru kıtasında bulduğum yukarıdaki coğrafi adla-
rın sonlarının (Ay)veya (tay) sözleriyle bitmesi
dikkate değer. Esasen bu eklerin Türk lehçelerinde
ve Mogol dilinde bulunduğu malumdur.

bitişik

BREZİLYA kıtasında ~~bulunan~~ bulunan
(GÜYAN) kıtasındaki coğrafi adlar ;

Y A Y K O Z

Y A R D I M

Y U R U K A , (Ada)

Y A R I . (şehir)

Y A R I . (nehir)

Y E L E M E N .

K A Y A R I . (nehir)

K A M U . (')

(66)

K A R A V A . (nehir)

K A R A . U A S S U (nehir)

K U R U . (nehir)

K U R U A . (')

T U R İ A S S U .(nehir)

U R U S S U H İ , A S S U (nehir)

A S S U . (nehir)

A K A P U . (nehir) ?

A K A R A . (nehir)

A K A R I . (')

A L T İ N H O .

A P A L A Y .

A R A K A S U . (nehir)

A R A K A T I . (')

B A Y L İ K . Türk lehçelerinin hepsinde (Baylık) servet demektir.

B E L E N .

~~XXXXXXXXXX~~ .

O Y A K . (nehir)

P A K U A S S U (nehir)

S O V A R L İ .

S U R U B İ M . (nehir)

T A K U A R A S S U .(nehir)

S U Y A .

C E N U B İ ^ B R E Z İ L Y A D A :

Y A R D İ M .

Y A U R U (nehir)

Y A K A R U ^AS S U (nehir)

Y A D İ Y A L (nehir)

(67)

U B A € (Uba, Obo, ūbu) şeklinde olarak muhtelif Türk lehçelerinde mevcut olan bu söz Tanrıya ibadet maksadiyle sun'î olarak inşa edilen tepelere itlak olunur. Bilhassa Samanilerin inşa ettikleri bu tepeler gibi Meksikada Mayaların ve Asteklerin ehram şeklinde olarak ve 30,40 metre yüksekliğinde ve 4 cephesi taşlarla örülmüş ibadet yerleri vardır.

T İ Y U K A S (Ada).

A T E L S U (nehir).

İ G U V A S S U (nehir).

B O Y U K A (nehir).

K E N E H

M A N U A S S U (nehir).

M U B U N D U. (nehir). (Murun) Kırkızcada burun ve sondaki (du) eki de (lu) demektir. Şu halde (Murundu=burunlu) demektir.

P E R U A S S U (nehir).

S A Y K A N .

S U K U R Y U. (nehir).

S U L (nehir).

S U R U H Y O . (nehir).

Şimalî Şili ve Arjantinde

Y A Ş A L . (nehir) Yaşal Maya dilinde yeşillenmek demektir.

K A A K A T İ . (KAA) Perudaki Kışuva dilinde kaya demektir.

K A A Ç A P A .

K A P A Y A N .

S A T I N G A . Bu söz Onto Asvada Baykal gölüne akan Selinga neh-

(68)

P A Ş A G O .

T A L A S . Garbi Türkistanda (Talas)adında büyük bir nehir vardır. Bu nehrin geçtiği havalide eski türklere ait çok mühim ~~eserler~~ ^{HARABELER} ~~(harabeler ve şehirler)~~ vardır. ^{TARAFI TÜRKİSTANU}

T A L K A . Bu söz Radlofun Türk lûgatında (yagma, ganimet, plaçka anlamındadır. (TALKA, TALAN, TALKAN,) hep aynı anlamda sözlerdir.

T İ K K A R A .

T U L U M B A .

A K A Y . Kazan türkçesinde (Akay) ağa demektir.

A R I K A .

A T A K A M A .

B E L E N

P E T O R K A . Anadoluda (Petürke) namındaki kasabamızın adına benziyor.

S A L I . (nehir)

S A U Y I L .

T A T A Y A Ş U R A .

B O Ş .

T A R T A G A L .

C E N U B İ Ş İ L İ ve A R J A N T İ N

Y A L K A (göl)

K A L A K O Y .

K A R A P A Ş A . Paşa sözü Perudaki Kışuva dilinde (cihan) ve Tarançı, sart, Cagatay lehçelerinde ise (sinek) demektir. (Radlofun Türk lûgati).

K U R U A L A N . (dağ). (Kuru meydan) demektir.

T A R . (göl). Bütün Şark Türk lehçelerinde (Tar) dağ demektir.

T A L T A L . Pasifik kıyısında bir kasaba.

A P İ L K A Y I K . (nehir)

H U K A L .

İ T A T A .

B O Ş .

E S K İ L Y A K .

O K T A Y .

P A N G İ P U L L I . (göl)

D A Ğ L I P U L L I . (şehir) Almanca Andrees Handatlas'ın 214 üncü

sahifesindedir.

K O L L U P U L L I . " " " " " "

P İ Ş İ R O P U L L I . " " " " " "

S U İ P A Ş A .

M İ N T A Y .

A N K U D . Pasifik denizinde kâin Chilge adasında bir limanın adıdır. (Angut) sözü bütün Türk lehçelerinde büyük bir kuşun adıdır. Bizim lehçemizde (Angut) yabancı ördek anlamındadır.

T A L K A . Pasifik denizinde bir burun adıdır.

T A L K A . Şilide bir şehrin adıdır.

T U K U M A N . ARJANTİN KİTASININ SİMALİNDE ^{KÂİN} BİR VİLAYET ^{ve şehir} ADIDIR.

(TUKIU) TÜRKLERİNİN TAVİŞİKLARU (TUKIU) VEYA (TUKY) VE (ADAM) ANLAMINDA OLAN (MAN) SÖZÜNDEN MÜTEŞKİL

AVUSTRALYA KİTASINDA: —

U R A L A .

T A M A R . Bütün Türk lehçelerinde (Tamar) = damar demektir.

A N A .

A R A R A T .

A N A A (ada)

BOYANUP .
BOGANTUNGAN .
ESKIN . (dağ)
DAYARA .
KILHIVAN .
KOYONUP .
ORD .

YENİ GİNE , YENİ-ZELANDA ^{v2} , HAVAI
ADALARI

TAKAR .
TURANA .
HİTİ (Ada)
HANALAY .
BAYIN . (Bayın) Mogolcada mübarek, kutlu demektir.
BUALAN .
BOYAKA .
KAAN . (Takım adaları). (Kaan) en eski türkçede Türk İmparatorlarına verilen ünvanıdır. Bu sözü Araplar (Han) şekline sokarak (Cengiz Han, Kubilay Han) tarzında kullanmışlardır. Kaan sözü Maya dilinde (gök, sema) demektir. ^{VAKİLE} ÇİN İMPERATORLARINA DA (GÖK'ÜN OĞLU) DENİLMEKTE İDİ.

K E R E M B E . Bu ad (Kelenbe) namındaki kasabamızın adına çok benziyor.

K Ö R . (Takım adaları)

K U M A K . Kumak Altay Türk lehçelerinde Kumluk, kumsal demektir. Bu söz Şamani Türklerinin münacaat ve ibadetlerinde pek çok geçmektedir.

— SON —